

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO – SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

Ondřej Černý

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Vývoj zadluženosti ČR
Bakalářská práce

2024

Ondřej Černý

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Ondřej Černý**
Osobní číslo: **E21553**
Studijní program: **B0412A050011 Finance**
Téma práce: **Vývoj zadluženosti ČR**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je zhodnotit vývoj a aktuální situaci v oblasti státního dluhu ČR, analyzovat hlavní faktory, které mají podstatný vliv na jeho výši a zhodnotit potenciální vývoj s ohledem na ekonomickou situaci ČR.

Osnova:

- Charakteristika veřejných rozpočtů, specifika státního rozpočtu.
- Charakteristika pravidel rozpočtové odpovědnosti na národní úrovni.
- Analýza vývoje ekonomické kondice národního hospodářství ČR.
- Analýza vývoje státního dluhu ČR ve zvoleném období.
- Zhodnocení faktorů s hlavním vlivem na stav zadluženosti ČR.

Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran
Rozsah grafických prací: –
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

ČERNOHORSKÝ, J. Finance: od teorie k realitě. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2215-8.
HAMERNÍKOVÁ, B. Veřejné finance: vybrané problémy. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-577-2.
HEJDUKOVÁ, P. Veřejné finance: teorie a praxe. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-298-4.
JUREČKA, V., MACHÁČEK, M. Makroekonomie. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3635-3.
MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. Veřejné finance v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Martin Sobotka, Ph.D.
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: 1. září 2023
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2024

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jan Černohorský, Ph.D. v.r.
garant studijního programu

V Pardubicích dne 1. září 2023

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Ondřej Černý**
Osobní číslo: **E21553**
Studijní program: **B0412A050011 Finance**
Téma práce: **Vývoj zadluženosti ČR**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je zhodnotit vývoj a aktuální situaci v oblasti státního dluhu ČR, analyzovat hlavní faktory, které mají podstatný vliv na jeho výši a zhodnotit potenciální vývoj s ohledem na ekonomickou situaci ČR.

Osnova:

- Charakteristika veřejných rozpočtů, specifika státního rozpočtu.
- Charakteristika pravidel rozpočtové odpovědnosti na národní úrovni.
- Analýza vývoje ekonomické kondice národního hospodářství ČR.
- Analýza vývoje státního dluhu ČR ve zvoleném období.
- Zhodnocení faktorů s hlavním vlivem na stav zadluženosti ČR.

Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran
Rozsah grafických prací: –
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

ČERNOHORSKÝ, J. Finance: od teorie k realitě. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2215-8.
HAMERNÍKOVÁ, B. Veřejné finance: vybrané problémy. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-577-2.
HEJDUKOVÁ, P. Veřejné finance: teorie a praxe. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-298-4.
JUREČKA, V., MACHÁČEK, M. Makroekonomie. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3635-3.
MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J. Veřejné finance v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Simona Pichová, Ph.D.
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: 1. března 2024
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2024

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jan Černohorský, Ph.D. v.r.
garant studijního programu

V Pardubicích dne 1. března 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem **Vývoj zadluženosti ČR** jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30.04.2024

Ondřej Černý v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval svým vedoucím bakalářské práce a to panu Ing. Martinu Sobotkovi, PhD. a paní Ing. Simoně Pichové, PhD. za jejich připomínky, ochotu a trpělivost při zpracování mé bakalářské práce.

Na závěr bych chtěl poděkovat rodině a všem svým přátelům za obrovskou podporu a motivaci nejen v závěru studia, ale i v celém jeho průběhu.

ANOTACE

Tato bakalářská práce analyzuje vývoj zadluženosti České republiky za období 2018-2022. Práce se zaměřuje na veřejné rozpočty a jejich specifika. Zkoumá vývoj státního a veřejného dluhu, včetně ukazatelů z magického čtyřúhelníku. Na základě analýzy představuje práce pohled na potenciální vývoj a předkládá možná nápravná opatření.

KLÍČOVÁ SLOVA

Veřejné rozpočty, rozpočtová odpovědnost, magický čtyřúhelník, státní dluh, veřejný dluh.

TITTLE

Evolution of The Czech Republic indebtedness.

ANNOTATION

This bachelor thesis analyses the development of the Czech Republic's indebtedness for the period 2018-2022. The thesis focuses on public budgets and their specifics. It examines the evolution of state and public debt, including indicators from the magic quadrilateral. Based on the analysis, the thesis presents a view of potential developments and presents possible corrective measures.

KEY WORDS

Public budgets, fiscal responsibility, magic quadrilateral, national debt, public debt.

OBSAH

ÚVOD.....	13
1 Soustava veřejných rozpočtů České republiky	14
1.1 Státní rozpočet	14
1.1.1 Funkce státního rozpočtu	15
1.1.2 Příjmy státního rozpočtu	15
1.1.3 Výdaje státního rozpočtu	18
1.1.4 Saldo státního rozpočtu.....	19
1.2 Místní rozpočty	20
1.2.1 Příjmy místních rozpočtů.....	20
1.2.2 Výdaje místních rozpočtů	22
2 Pravidla rozpočtové odpovědnosti.....	24
2.1 Státní dluh vs veřejný dluh	24
2.2 Pakt stability a růstu.....	25
2.2.1 Preventivní složka.....	25
2.2.2 Nápravná složka.....	26
2.3 Národní fiskální pravidla	26
2.3.1 Výdajové pravidlo.....	26
2.3.2 Pravidlo pro hospodaření územních samosprávných celků.....	27
2.3.3 Dluhové pravidlo (dluhová brzda).....	27
3 Analýza vývoje národního hospodářství České republiky v letech 2018-2022.....	28
3.1 HDP a jeho vývoj v letech 2018-2022	29
3.2 Inflace a její vývoj v letech 2018-2022	31
3.3 Míra nezaměstnanosti a její vývoj v letech 2018-2022	33
3.4 Platební bilance a její vývoj v letech 2018-2022.....	34
3.5 Magický čtyřúhelník za rok 2022	36
4 Analýza vývoje zadlužení České republiky v letech 2018-2022.....	37

4.1	Vývoj veřejného dluhu České republiky v letech 2018-2022.....	37
4.2	Vývoj státního dluhu České republiky v letech 2018-2022.....	40
4.2.1	Analýza státních rozpočtů České republiky za období 2018-2022.....	43
5	Hlavní faktory mající vliv na vývoj zadluženosti a jejich potenciální vývoj	47
5.1	Potenciální vývoj zadlužení České republiky vzhledem k vývoji hlavních faktorů.	49
5.1.1	Makroekonomická predikce Ministerstva financí za duben 2024	49
5.1.2	Konsolidační balíček.....	52
5.2	Závěrečná doporučení	55
	ZÁVĚR	57
	POUŽITÁ LITERATURA.....	59

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma rozpočtové soustavy	14
Obrázek 2: Struktura příjmů státního rozpočtu pro rok 2023	16
Obrázek 3: Struktura výdajů státního rozpočtu pro rok 2023.....	18
Obrázek 4: Optimální magický čtyřúhelník.....	28
Obrázek 5: Vývoj HDP v mil. Kč v letech 2018-2022	30
Obrázek 6: Vývoj míry inflace v % v letech 2018-2022	32
Obrázek 7: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v % za období 2018-2022	34
Obrázek 8: Vývoj salda běžného účtu platební bilance v mil. Kč za období 2018-2022	35
Obrázek 9: Magický čtyřúhelník za rok 2022	36
Obrázek 10: Vývoj poměru veřejného dluhu a HDP v % za období 2018-2022.....	37
Obrázek 11: Vývoj deficitního pravidla z Paktu stability a růstu za období 2018-2022	38
Obrázek 12: Porovnání veřejného dluhu vůči HDP v % v rámci EU	39
Obrázek 13: Porovnání změny v poměru veřejného dluhu a HDP v % v rámci EU	40
Obrázek 14: Vývoj č. úrok. výdajů na obsluhu st. dluhu v mld. Kč za období 2018-2022.....	42
Obrázek 15: Vývoj státního dluhu v mld. Kč za období 2018-2022	42
Obrázek 16: Vývoj salda státního rozpočtu v mld. Kč za období 2018-2022	43
Obrázek 17: Vývoj důchodového systému v mld. Kč za období 2018-2022	46
Obrázek 18: Závislost změny HDP na příjmech státního rozpočtu za období 2018-2022	48
Obrázek 19: Aktuální a předpokládaný vývoj HDP	49
Obrázek 20: Aktuální a předpokládaný vývoj míry inflace	50
Obrázek 21: Aktuální a předpokládaný vývoj míry nezaměstnanosti v %	50
Obrázek 22: Předpokládaný magický čtyřúhelník pro rok 2025	51
Obrázek 23: Aktuální a předpokládaný vývoj evropského deficitního pravidla	54
Obrázek 24: Aktuální a předpokládaný vývoj poměru veřejného dluhu a HDP	54

Seznam tabulek

Tabulka 1: Struktura státního dluhu a čisté úrokové výdaje na jednotlivé položky za rok 2022 v mld. Kč.....	41
Tabulka 2: Přehled opatření ozdravného balíčku a jejich dopadů na státní rozpočet (v mld. Kč)	52

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČR	Česká republika
DPH	daň z přidané hodnoty
EU	Evropská unie
HDP	hrubý domácí produkt
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
ÚSC	územně samosprávný celek
ČSÚ	Český statistický úřad
NERV	Národní ekonomická rada vlády
NRR	Národní rozpočtová rada

ÚVOD

Nacházíme se v nelehké době, kdy jsou veřejné finance v rozvratu, veřejný dluh bobtná a hrozí tvrdý náraz do zdi. Zajímat by tento problém měl skutečně všechny, jelikož na zdraví veřejných financí závisí spousta věcí např. to, zda bude v budoucích letech na výplatu důchodů, či bude zdravotnictví stále dostupné na takové úrovni pro všechny. Proto když se objevila možnost psát práci s názvem Vývoj zadluženosti České republiky (dále jen ČR), tak jsem tuto možnost využil

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit vývoj a aktuální situaci v oblasti státního dluhu ČR, analyzovat hlavní faktory, které mají podstatný vliv na jeho výši a zhodnotit potenciální vývoj s ohledem na ekonomickou situaci ČR.

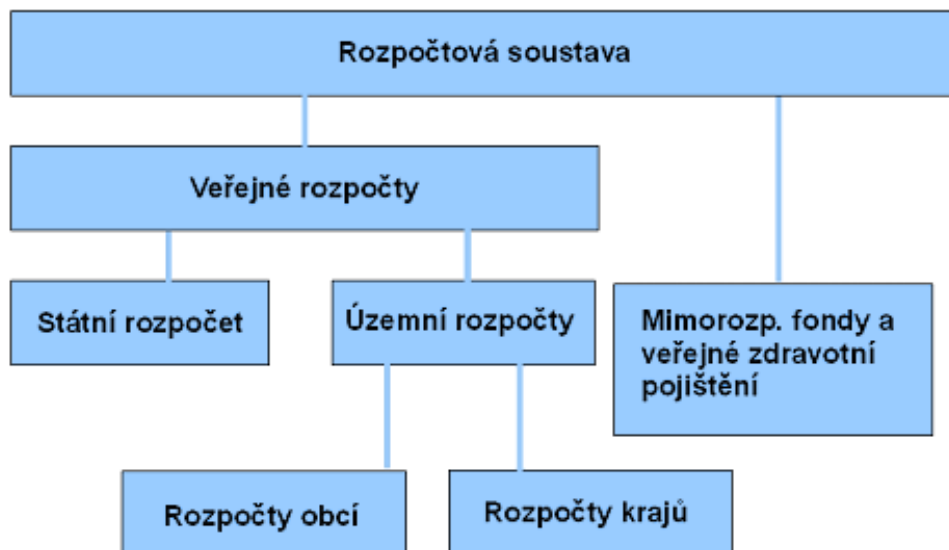
V této práci se v rámci první kapitoly podrobněji zaměříme na charakteristiku veřejných rozpočtů, speciálně pak na rozpočet státní, u kterého si uvedeme některá jeho specifika, podíváme se také na místní rozpočty jakožto velmi důležitou součást veřejných rozpočtů. Ve druhé kapitole si vysvětlíme rozdíl mezi státním a veřejným dluhem, následovat bude představení pravidel rozpočtové odpovědnosti na národní úrovni i pravidel na úrovni Evropské unie (dále jen EU).

Před samotnou analýzou zadlužení se ve třetí kapitole podíváme na to, jak se vyvíjelo naše národní hospodářství v posledních letech, a to konkrétně čtyři makroekonomické ukazatele z magického čtyřúhelníku a to HDP, nezaměstnanost, platební bilance a míra inflace. Ve čtvrté kapitole se již podíváme na to, jak se v posledních letech vyvíjela zadluženost, a to veřejný dluh, u kterého porovnáme, zda se nám daří plnit rozpočtová pravidla ze druhé kapitoly a jak na tom jsme v rámci EU. Dále se v rámci čtvrté kapitoly podíváme na vývoj státního dluhu a na to kolik nás stojí jeho obsluha, na jednotlivé příčiny tohoto vývoje se pak následně podíváme v jednotlivých státních rozpočtech.

Celou práci nakonec uzavřeme pátou kapitolu, kde se podíváme na hlavní faktory, které mají vliv na vývoj zadluženosti, na základě vývoje těchto faktorů se podíváme i na to, jaký vývoj v rámci zadlužení se očekává v příštích letech. Na závěr budou navržena nápravná opatření, která by měla zamezit dalšímu růstu zadlužení.

1 SOUSTAVA VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ ČESKÉ REPUBLIKY

V této kapitole se podíváme na soustavu veřejných rozpočtů, podíváme se, co za rozpočty do této soustavy patří viz. obrázek číslo 1 a na ty nejdůležitější se podíváme podrobněji, dále si

uvedeme některé důležité pojmy, které jsou nezbytné pro pochopení dalších kapitol.

Obrázek 1: Schéma rozpočtové soustavy

Zdroj:[1]

Peněžní vztahy v rámci veřejných financí se realizují prostřednictvím soustavy veřejných rozpočtů. Do soustavy veřejných rozpočtů patří zejména veřejné rozpočty, ale také mimorozpočtové fondy (státní fondy, státní pojistné fondy, peněžní fondy). Obecně každý veřejný rozpočet je nástrojem prosazování politik dané vládní úrovně. Slouží především k zabezpečování veřejných statků na dané úrovni. Dále je jeho úkolem vytvořit podmínky pro fungování soukromých financí (např. zajistit infrastrukturu) a přispívat ke stabilizaci ekonomiky.[2 str. 423]

1.1 Státní rozpočet

Tím nejdůležitějším rozpočtem v soustavě veřejných rozpočtů je samozřejmě státní rozpočet. Každý stát má výdaje, které musí hradit. Jde hlavně o výdaje spojené se státní správou, se sociálním zabezpečením, zdravotnictvím, školstvím, kulturou a obranou země. Dále se stát svými výdaji angažuje i v oblasti ekonomiky, a to např. financováním, některých klíčových

investic. K uhrazení těchto výdajů potřebuje stát samozřejmě příjmy, které získává hlavně od domácností a firem formou výběru daní, ale i pomocí různých poplatků.[3 str. 221]

Příjmy a výdaje, které stát v daném období uskutečňuje tvoří náplň státního rozpočtu. Státní rozpočet je bilancí příjmů a výdajů státu během jednoho rozpočtového období v našem případě kalendářního roku. Státní rozpočet je v podstatě plánem, založeným na určitých předpokladech. Tento plán připravuje ministerstvo financí a následně jej předkládá Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky ke schválení. V průběhu rozpočtového období může dojít ke změnám jak negativním, tak i pozitivním jak na straně výdajů, tak i na straně příjmů. Proto je důležitý státní závěrečný účet, který ukazuje, jak vláda v uplynulém rozpočtovém období skutečně hospodařila.[3 str. 222]

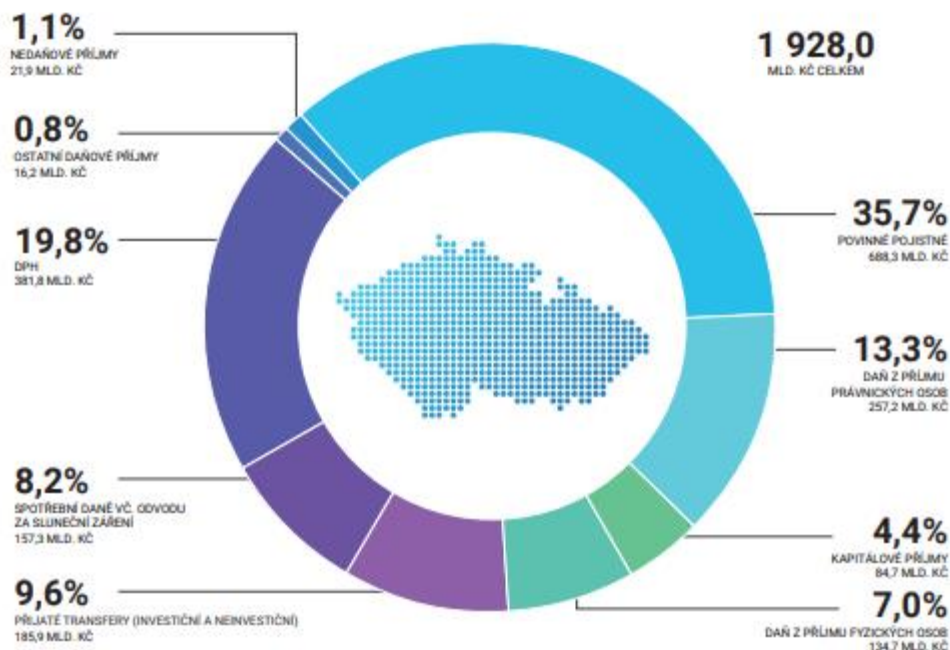
1.1.1 Funkce státního rozpočtu

Státní rozpočet má několik funkcí, pomocí kterých ovlivňuje ekonomické subjekty. První funkcí je funkce **alokační**, která znamená rozmisťování finančních prostředků na produkci statků (veřejných či smíšených) v rámci ekonomiky. Stát vybrané finanční prostředky rozmisťuje tam, kde je to podle něj nejpotřebnější. Druhou funkcí je **redistribuční** funkce, tato funkce představuje přerozdělování důchodů jednotlivých ekonomických subjektů v ekonomice, kdy je cílem určitá míra sociální solidarity. Třetí funkcí je **stabilizační** funkce, v případě této funkce chce vláda pomocí aktivní fiskální politiky ovlivňovat vývoj ekonomiky tak, aby nedocházelo k výrazným výkyvům v její produkci. Čtvrtou funkcí je funkce **regulační**, pomocí které může vláda regulovat vybrané ceny v ekonomice. Poslední pátou funkcí je funkce **kontrolní** kdy prostřednictvím státního rozpočtu vláda kontroluje značnou část finančních toků v ekonomice. Zároveň kontroluje hospodaření ekonomických subjektů, tím že od nich vybírá daně, kde kontroluje správnost jejich výpočtu a placení.[2 str. 426–427]

1.1.2 Příjmy státního rozpočtu

Nejvýznamnějším příjmem státního rozpočtu jsou obvykle příjmy daňové, které tvoří zhruba 50 % veškerých příjmů státního rozpočtu, další významnou položkou je pojistné na sociálního zabezpečení, které tvoří zhruba 36 % příjmů, zbylých 14 % tvoří ostatní příjmy, a to hlavně přijaté transfery viz. obrázek číslo 2.

Obrázek 2: Struktura příjmů státního rozpočtu pro rok 2023

Zdroj:[4]

Daně

Jak jsem již výše uvedl, tak nejvýznamnější část příjmů státního rozpočtu tvoří daně. Co to vlastně daň je? Daň je ze zákona povinná platba do veřejného rozpočtu, která je nenávratná (stát nám ji nevrátí), neúčelová (není předem dán účel na co tato daň bude použita) a neekvivalentní (nemůžeme očekávat ekvivalentní protiplnění). Ne vždy však daná daň všechny tyto podmínky splňuje, např. silniční daň má poměrně jasný účel.[5 str. 109]

Daně lze dělit na daně přímé a daně nepřímé. Přímé daně slouží k odčerpávání části peněžního důchodu na základě zjištění důchodových, respektive majetkových poměrů poplatníka. Nepřímé daně postihují peněžní důchody domácností a firem v okamžiku jejich použití, tzn. Při nákupu statků. Nepřímé daně jsou součástí ceny kupující je vlastně platí nepřímo, prostřednictvím zvýšené ceny. U nepřímé daně je rozdílný plátc a poplatník, u přímé daně je tato osoba shodná.[3 str. 223]

Nejvýnosnější ze všech daní je daň z přidané hodnoty (dále jen DPH), která tvoří téměř 20 % příjmů našeho rozpočtu jedná se o daň nepřímou, další významnou nepřímou daní je spotřební daň, která pro rok 2023 tvoří zhruba 8 % příjmů státního rozpočtu. Pro státní rozpočet jsou významné ještě dvě daně, a to daně přímé, konkrétně se jedná o daň z příjmu fyzických osob, která tvoří zhruba 7 % našich příjmů a o daň z příjmu právnických osob, která tvoří zhruba 13

%. Před zrušením superhrubé mzdy v roce 2021 byl příjem z daně z příjmů fyzických osob vyšší než z daně z příjmů právnických osob, toto zrušení nás stálo zhruba 50 miliard a je jedním z důvodů toho v jaké situaci se dnes nacházíme.[4]

Příjmy z pojistného na sociální zabezpečení

Druhou nejvýznamnější položkou mezi příjmy státního rozpočtu jsou příjmy z pojistného na sociální zabezpečení. Tyto příjmy jsou dále použity na nemocenské pojištění, důchodové pojištění, a na státní politiku zaměstnanosti. Za zaměstnance nejprve zaměstnavatel odvede 24,8 % z hrubé mzdy z toho 2,1 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Dále zaměstnanci strhne a za něj odvede 7,1 % z hrubé mzdy a to konkrétně 6,5 % na důchodové pojištění a 0,6 % na nemocenské pojištění. Osoby samostatně výdělečně činné (dále jen OSVČ) odvádějí 29,2 % z vyměřovacího základu, z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti, nemocenské pojištění hradit nemusí, avšak můžou, a to v minimální výši 216 Kč.[6]

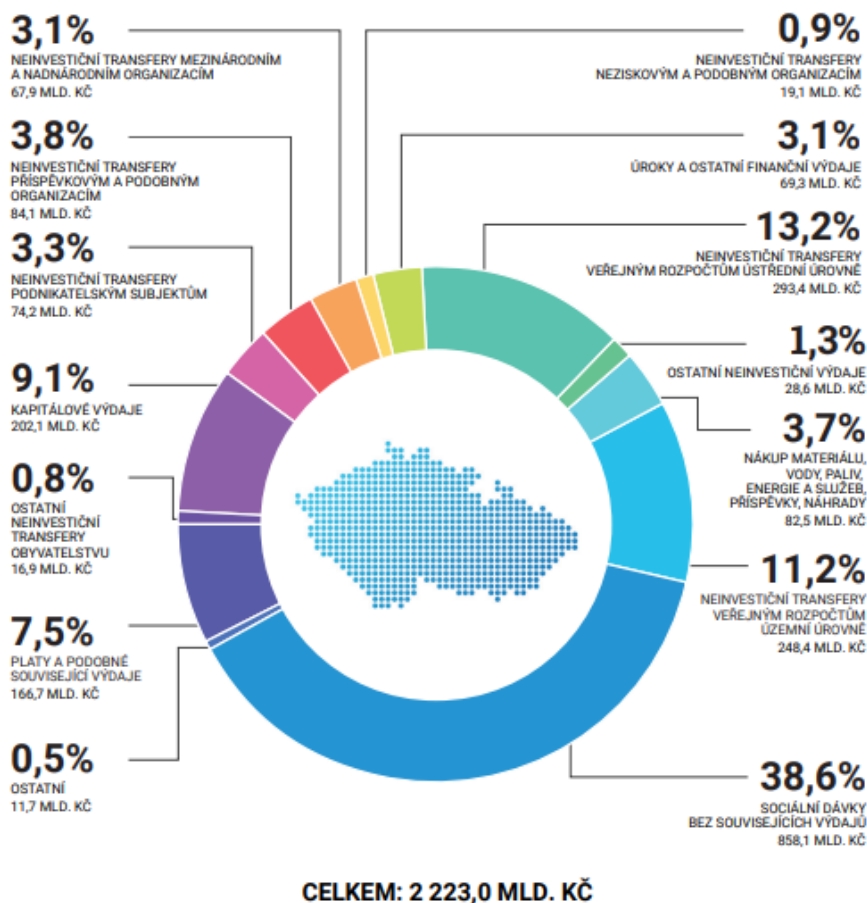
Dle České správy sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ) v roce 2019 většinu těchto příjmů odvedli zaměstnanci, a to v celkové výši 468 miliard, kdežto OSVČ odvedli pouze 32 miliard. Toto srovnání vypadá na první pohled možná hrozivě na druhý pohled je to však vyrovnanější. Pokud se totiž podíváme, kolik činilo odvedené pojistné na osobu, tak u zaměstnanců to bylo okolo 100 000 Kč, u OSVČ je daleko obtížnější toto číslo zjistit, mohlo by se ale vyšplhat zhruba na 50 000 Kč. To znamená že zaměstnanec odvede zhruba dvakrát tolik na sociální pojištění, co OSVČ, na první pohled to možná vypadá trochu nefér, ale na druhý pohled už tomu tak není. Musíme vzít v potaz, že OSVČ se musí o sebe postarat sám, zatímco o zaměstnance se v uvozovkách postará jeho zaměstnavatel. Ale i tak by tu mohl být prostor pro získání nových prostředků pro státní rozpočet.[7]

Ostatní příjmy státního rozpočtu

Do ostatních příjmů státního rozpočtu patří kapitálové příjmy, nedaňové příjmy a přijaté transfery. Mezi kapitálové příjmy státního rozpočtu patří např. prodej různého dlouhodobého majetku, do nedaňových příjmů patří např. příjmy z vlastní činnosti, či různé sankční platby atd. Tyto druhy příjmů jsou spíš nahodilé a tvoří opravdu velmi malou část státního rozpočtu. Daleko významnějším příjmem pro státní rozpočet jsou přijaté transfery, a to investiční a neinvestiční, tyto transfery tvoří zhruba jednu desetinu veškerých příjmů. Konkrétně se jedná v první řadě o přijaté transfery od rozpočtů ústřední úrovně, dále o přijaté transfery od Evropské unie atd.

1.1.3 Výdaje státního rozpočtu

Do výdajů státu patří výdaje, které je stát ze zákona povinen platit, dále výdaje, které musí platit, protože by se bez nich stát neobešel a dále výdaje, které nejsou ničím dány. Největší položkou ve výdajích pro rok 2023 jsou sociální dávky (38 %) dále neinvestiční transfery veřejným rozpočtům (24 %), kapitálové výdaje (9 %) a výdaje na platy (7 %) viz. obrázek číslo 3.

Obrázek 3: Struktura výdajů státního rozpočtu pro rok 2023

Zdroj:[4]

Mandatorní výdaje

Jedná se o výdaje, které jsou dány zákonem (např. dávky důchodového pojištění, sociální dávky, platby státu do zdravotního pojištění, výdaje na dluhovou službu, výdaje na volby atd.), nebo o výdaje, které jsou dány jinými právními normami či smluvními závazky (např. odvody a příspěvky do rozpočtu Evropské unie a mezinárodních organizací, státní záruky, dotace na obnovitelné zdroje atd.). Tyto výdaje činí zhruba 54 % celkových výdajů státního rozpočtu pro rok 2023.[4]

Quasi-mandatorní výdaje

Tyto výdaje nejsou přímo stanoveny zákonem, jsou však považovány za nezbytné, neboť jejich cílem je zajistit chod státu. Patří sem platy státních zaměstnanců, pracovníků organizačních složek státu a příspěvkových organizací výdaje na obranu atd. Tento druh výdajů čítá pro rok 2023 téměř 20 %.[4]

Nemandatorní výdaje

Jedná se o výdaje, které nepatří ani do jedné výše uvedené kategorie, nejsou dány zákonem a stát se do jisté míry bez nich obejde. Díky těmto vlastnostem se jedná o výdaje, se kterými může vláda manipulovat lépe než s ostatními výdaji. Pro rok 2023 tvoří zhruba 26 % celkových výdajů státu.[4]

1.1.4 Saldo státního rozpočtu

Státní rozpočet může být při sestavování sestaven ve třech variantách a to jako:

- **vyrovnaný** – příjmy = výdaje,
- **přebytkový** – příjmy > výdaje,
- **schodkový** – příjmy < výdaje.

Jednotlivé možnosti odrážejí směr hospodářské politiky státu, která tak reaguje na aktuální ekonomickou situaci a na předpokládaný vývoj ekonomiky.

Během rozpočtového roku eviduje Ministerstvo financí plnění příjmů a výdajů státního rozpočtu. Po skončení rozpočtového roku se zpracovává vyhodnocení státního rozpočtu, které je obsahem Státního závěrečného účtu. Tento účet ukazuje skutečné hospodaření vlády. Skutečně výsledky se od plánovaného rozpočtu zpravidla liší. Hlavním důvodem těchto rozdílů je vývoj vnitřní ekonomiky. V případě nižšího růstu ekonomiky, než plánovaného se na daních vybere méně (zejména DPH a daně z příjmů) a zvyšují se některé výdaje (např. platby na podporu v nezaměstnanosti). Rozdíly může způsobit i nečekané čerpání prostředků z Evropské unie, či mimořádné události (např. povodeň, tornádo atd.).[8 str. 90-91]

Výpočet skutečného salda státního rozpočtu lze vyjádřit pomocí vzorce, kdy skutečné saldo státního rozpočtu se rovná součtu salda strukturálního a salda cyklického. Výše strukturálního salda závisí hlavně na fiskální politice vlády, strukturální deficit je nežádoucí a vypovídá o rozpočtové neodpovědnosti vlády. Cyklické saldo je přirozené v návaznosti na cyklické kolísání ekonomiky. Pokud se ekonomika nachází pod potenciálem, tak zpravidla dochází

k cyklickému deficitu, a naopak pokud se ekonomika nachází nad potenciálem tak dochází k cyklickému přebytku.[8 str. 91-92]

1.2 Místní rozpočty

V soustavě veřejných rozpočtů co do důležitosti se týče, jsou na druhém místě hned po státním rozpočtu místní rozpočty. V dnešní době v ČR se místní rozpočty stále více podílí na veřejném rozpočtu, a to tak významně, že se přibližují k zhruba 30 % podílu. Proto považuji za nezbytné si problematiku místních rozpočtů vysvětlit podrobněji.

„Místním rozpočtem rozumíme decentralizovaný peněžní fond, který je nástrojem prosazování lokálních zájmů místního obyvatelstva a financuje potřeby veřejné ekonomiky na místní úrovni.“ V podmínkách České republiky tím myslíme rozpočty krajů měst a obcí.[2 str. 430]

Místní rozpočty jsou v dnešní době ve vyspělých zemích velmi důležitým článkem soustavy veřejných rozpočtů. Do této soustavy jsou začleněny, protože ze státního rozpočtu jsou poskytovány dotace, které jdou právě do rozpočtu krajů a obcí.[2 str. 430]

1.2.1 Příjmy místních rozpočtů

Hlavním příjmem místních rozpočtů jsou daňové příjmy, které tvoří zhruba 2/3 celkových příjmů, druhou nejvýznamnější formou příjmů jsou transfery ze státního rozpočtu ve formě dotací, které tvoří zhruba 20 % podíl. Poslední skupinu tvoří nedaňové příjmy, jedná se např. o poplatky za služby, příjmy z pronájmu zisky z obecních podniků atd.

Daně – rozpočtové určení daní

Jak jsem již výše uvedl, stejně jako u státního rozpočtu, tak i u místních rozpočtů jsou nejdůležitějším příjmem daně, zatím by to možná mohlo vypadat tak, že platíme daně dvakrát, a to jednou státnímu rozpočtu a podruhé např. naší obci, ve skutečnosti tomu tak však není.

Tuto problematiku totiž řeší rozpočtové určení daní, které se řídí zákonem č. 243/2000 Sb., zjednodušeně lze říct, že se daně dělí na daně sdílené a daně svěřené.

Sdílené daně znamenají, že výnos z nich je dělen mezi různé úrovně veřejných rozpočtů. Územní samosprávné celky nejsou schopny výnos ze sdílených daní nijak ovlivnit. Respektive se příjem z těchto daní mohou pokusit ovlivnit pouze prostřednictvím zákonodárců, a to úpravou koeficientů, podle kterých se vybrané daně přidělují dané obci.[2 str. 431]

Typickým představitelem sdílených daní je např. DPH u které to funguje takto. Celková vybraná daň se nejprve rozdělí mezi kraje, obce a státní rozpočet, a to tak že kraje dostanou 9,78 % obce 25,84 % a největší částí si ponechá státní rozpočet a to 64,38 %. Kraje si danou částku rozdělí podle toho, jakým dílem se podíleli na celostátním výnosu hrubé daně. U obcí je to složitější rozhoduje se na základě různých poměrů (katastrální území obce, počet obyvatel, počet žáků, přepočítací koeficient), které jsou ještě násobeny pomocí různých koeficientů.[9 str. 85]

Svěřené daně znamenají, že výnos z těchto daní putuje přímo dané obci, asi nejznámější svěřenou daní je daň ze nemovitosti, kdy daň putuje té obci, ve které se nemovitost nachází. V tomto případě může ovlivnit obec výši vybrané daně, a to nastavením místního koeficientu, kterým se násobí vypočtená výše daně.

Dotace

Územnímu samosprávnému celku může být přiděleno několik různých druhů dotací a to:

- specifické účelové dotace bez spoluúčasti – představují fixní částku, kterou vyšší vládní úroveň poskytne nižší vládní úrovni na předem určené statky a služby bez ohledu na to, jestli nižší vládní úroveň vynakládá ještě své finanční prostředky na danou službu;
- specifické účelové dotace se spoluúčastí – zde je např. stanoven procentem podíl vyšší vládní úrovně a nižší vládní úrovně na investiční akci;
- všeobecné neúčelové dotace – územní samosprávný celek obdrží dotaci na základě předem stanoveného kritéria, užití této dotace je ale zcela v kompetenci územního samosprávného celku.[9 str. 91]

O dotacích se obecně říká, že křiví trh, proč jsou tedy poskytovány obcím? Důvodů je několik a to především:

- zmírnění vertikální fiskální nerovnováhy – stát si většinou ponechává daně s velkou daňovou základnou, elasticitou a velkým výnosem, zatímco obcím přenechává nedostatečné daňové příjmy, které zpravidla nevytvářejí dostatečné zdroje na pokrytí jejich výdajů, výdaje samospráv rostou rychleji než jejich daňové příjmy, je třeba zabezpečit rovnováhu územních rozpočtů;

- zabezpečit horizontální fiskální nerovnováhy – dotace je poskytována proto aby obyvatelstvu v různých obcích či regionech, které platí daně se stejnými sazbami, byly obce a regiony schopny poskytovat podobnou skladbu statků a služeb daného standartu;
- existence a internalizace externalit – mezi jednotlivými samosprávnými jednotkami dochází k přelévání užitků z poskytování statku mimo obec, z tohoto statku mají prospěch i občané jiné obce, aniž by přispěli k úhradě nákladů na statek, poskytující obce mají díky tomuto tendence na tyto statky vynakládat menší finanční prostředky;
- kompenzace speciálního břemene - např. rozdíly v ekologických podmínkách;
- kontrola hospodaření obce ústřední vládou prostřednictvím dotací.[9 str. 89]

Ostatní příjmy místních rozpočtů

Poslední nejmenší část příjmů místních rozpočtů tvoří ostatní příjmy, do kterých spadají např: zisky obecních podniků, příjmy z prodeje nebo pronájmu majetku, příjmy z obchodování s cennými papíry, příjmy z vlastní správní činnosti což jsou poplatky za poskytování správních úkonů v rámci místní nebo přenesené působnosti a také různé užitelské poplatky jako jsou poplatky za popelnice, poplatky ze psů, poplatek ze vstupného atd.

1.2.2 Výdaje místních rozpočtů

Výdaje místních rozpočtů lze členit na výdaje běžné, které zpravidla u obcí tvoří 75 % celkových výdajů, u krajů až 90 % a na výdaje kapitálové, které tvoří zbytek. Běžné výdaje jsou opakující se výdaje, ze kterých se financují běžné potřeby v příslušném rozpočtovém roce. Kapitálové výdaje slouží zejména na financování dlouhodobých investičních akcí přesahujících jeden rozpočtový rok.[9 str. 219]

Největší položku mezi běžnými výdaji obcí tvoří výdaje na místní správu a to téměř 19 %, dalšími významnými položkami jsou výdaje na sociální věci 15 % a výdaje na školství 14 %. U kapitálových výdajů jsou největší položkou výdaje na vodu a to konkrétně 14 % na zásobování pitnou vodou a 14 % na čištění odpadních vod. 14 % kapitálových výdajů jde rovněž na správu a údržbu silnic.[9 str. 219]

Struktura výdajů a malých a velkých obcí je rozdílná. Menší obce nemůžou využít úspor z rozsahu při poskytování statků a služeb. Projevuje se to zejména podílem běžných a kapitálových výdajů na celkových výdajích. Z hlediska struktury běžných výdajů malé obce vynakládají více výdajů na administrativu než obce větší. U nejmenších obcí tyto výdaje tvoří

až 44 % celkových výdajů, zatímco u těch největších obcí jen 25 %. Úroveň kapitálových výdajů se u malých obcí výrazně zvyšuje, a proto jsou malé obce nuceny přijímat rizikové úvěry, aby zabezpečily nutné investiční potřeby.[9 str. 220]

2 PRAVIDLA ROZPOČTOVÉ ODPOVĚDNOSTI

V rámci této kapitoly se seznámíme s pravidly rozpočtové odpovědnosti, tato pravidla se nám dále budou hodit při analýze vývoje veřejného a státního dluhu, abychom mohli posoudit, zda ČR splňuje daná pravidla či nikoli. Než se však pustíme do těchto pravidel, tak si musíme vysvětlit, co to vlastně státní a veřejný dluh je a jak se oproti sobě odlišují.

2.1 Státní dluh vs veřejný dluh

V rámci této podkapitoly si vysvětlíme rozdíl mezi státním dluhem a veřejným dluhem.

Veřejný dluh

Veřejný dluh představuje souhrn závazků všech veřejných rozpočtů a institucí (např. zdravotních pojišťoven) spadajících do veřejného sektoru vůči ostatním subjektům. Největší podíl na veřejném dluhu má dluh státní, který tvoří zhruba 90 % dluhu veřejného. Z toho vyplývá, že hlavní příčinou vzniku veřejného dluhu jsou opakované deficity státního rozpočtu.

Státní dluh

Jak je již výše uvedeno, tak státní dluh vzniká opakovanými deficity státního rozpočtu, které nejsou vyrovnány přebytky z období kdy je ekonomika na vrcholu. Zatímco deficit státního rozpočtu je veličinou tokovou (vzniká v rámci jednoho roku), tak státní dluh je veličinou stavovou (vzniká kumulací deficitů). Státní dluh vzniká nahromaděním výpůjček vlády a úroků z těchto výpůjček. Nejčastější formou financování státního dluhu je emise státních dluhopisů, další možností je přijetí úvěru zpravidla od mezinárodních měnových institucí.[3 str. 243]

Rozlišujeme aktivní a pasivní příčiny vzniku státního dluhu. Aktivní příčiny jsou ty, které vznikají v důsledku činnosti vlády (expanzivní fiskální politika, vládní populismus, reformy atd.). Pasivní příčiny jsou ty, které nevznikly činností vlády (recese ekonomiky, mimořádné události atd.).[2 str. 435]

Stejně jako u vzniku státního dluhu, tak i u snižování státního dluhu rozlišujeme aktivní a pasivní způsoby snižování dluhu. Aktivní způsoby jsou opatření, která provádí vláda (splacení rozpočtovými přebytky, mimořádná veřejná dávka, monetární řešení, politicko-administrativní řešení atd.) Pasivní způsoby plynou z vnějšku daných faktorů (vysoké tempo ekonomického růstu, vliv inflace, zahraniční dary atd.).[2 str. 438]

2.2 Pakt stability a růstu

Pakt o stabilitě a růstu představuje soubor pravidel pro koordinaci fiskálních politik v EU. Jeho cílem je dosáhnout zdravého stavu veřejných financí. Pakt vznikl na základě obav Německa, které se bálo, že země, které byly motivovány dodržovat Maastrichtská kritéria kvůli přijetí do měnové unie, tak po přijetí do této unie upustí od dodržování těchto kritérií. Právě proto je pakt z právního hlediska chápán jako technické upřesnění jednotlivých Maastrichtských kritérií, která zakazují členský státům EU hospodařit s příliš vysokými schodky. Tento pak je tím pádem na rozdíl od Maastrichtských kritérií závazný pro všechny členy EU, nikoli pouze pro členy eurozóny. Některá jeho opatření se však vztahují pouze na členy eurozóny. Pakt má dvě složky, a to preventivní a nápravnou.[10]

2.2.1 Preventivní složka

Hlavním smyslem preventivní složky je zajištění udržitelné fiskální politiky v rámci hospodářského cyklu a předcházení vzniku nadměrných deficitů. Dosáhnutí tohoto cíle mají zajistit následující pravidla:

- střednědobý rozpočtový cíl pro cyklicky očištěný podíl deficitu na HDP, který je pro každý členský stát EU stanoven individuálně, pokud stát tento daný cíl nespĺňuje, je jeho povinností určitou rychlostí k němu směřovat;
- členové eurozóny každoročně zpracovávají stabilizační programy a nečlenové eurozóny konvergenční programy, v těchto programech představují své střednědobé rozpočtové strategie, tyto strategie potom hodnotí Evropské instituce (Komise a Rada) zda jsou v souladu se závazky vyplývajícími z Paktu;
- pokud daná země nespĺňuje svůj střednědobý cíl, musí přizpůsobit rozpočtové výdaje tak, aby nerostly rychleji než střednědobé tempo růstu potenciálního hrubého domácího produktu (dále jen HDP);
- při významné odchylce vedoucí ke střednědobému cíli a nereagování na výzvu k nápravě, je členu eurozóny uložena povinnost vytvoření úročeného vkladu ve výši 0,2 % HDP;
- členové eurozóny mají každý rok povinnost předkládat Komisi do 15. října návrhy svých rozpočtů na příští rok, pokud budou zjištěny zásadní problémy, může Komise požadovat přepracování rozpočtového návrhu.[11]

2.2.2 Nápravná složka

Nápravná složka obsahuje opatření pro situace, kdy členská země sleduje dlouhodobě neudržitelnou fiskální politiku, kvůli čemuž s ní byla zahájena procedura při nadměrném schodku. Tento nadměrný schodek je v nápravné složce vymezen stejným způsobem, s jakým operuje Maastrichtské fiskální kritérium, a to tak že poměr rozpočtového schodku a HDP nesmí překročit více jak 3 % (**deficitní pravidlo**) a že poměr veřejného dluhu a HDP nesmí být více jak 60 % (**dluhové pravidlo**). Při mimořádných událostech mohou být tolerovány drobná překročení těchto hranic. Na členskou zemi, s níž je zahájena procedura při nadměrném schodku, mohou být aplikována následující opatření:[11]

- „při vážném porušení pravidel lze po členské zemi eurozóny požadovat vytvoření neúročeného depozita ve výši 0,2 % HDP;
- pokud dotčená země nepřijímá účinná opatření k odstranění nadměrného schodku může dojít ke zpřísnění nápravných opatření, neúročené depozitum lze přeměnit na pokutu a tu dále navyšovat o variabilní složku, každoročně ukládanou do doby přijetí účinných opatření;
- po dobu trvání procedury při nadměrném schodku je člen eurozóny vystaven průběžnému sledování, dále musí pravidelně překládat zprávy o přijímaných opatřeních, též je s ním uzavřen program ekonomického poradenství, který zavazuje k provedení strukturálních reforem v zájmu trvalého odstranění nadměrných deficitů;
- nečlenským zemím eurozóny, s nimiž je vedena procedura při nadměrném schodku, může být pozastaveno čerpání prostředků z Fondu soudržnosti.“[11]

2.3 Národní fiskální pravidla

V České republice ovlivňuje fiskální politiku vlády hlavně zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti. V rámci této podkapitoly si tento zákon představíme podrobněji. Tento zákon stanovuje:

- výdajové pravidlo,
- pravidlo pro hospodaření územních samosprávných celků,
- dluhové pravidlo (dluhovou brzdu).

2.3.1 Výdajové pravidlo

Zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti dovoluje, aby celkové výdaje sektoru veřejných institucí byly vyšší než jeho celkové příjmy. Strukturální deficit však nesmí přesáhnout 1 % nominálního HDP. Výdaje sektoru veřejných institucí však může ministerstvo financí ve

vážných situacích navýšit, např. když stát čelí živelním pohromám, zhoršující se bezpečnostní situaci nebo pokud se očekává významný propad ekonomiky (čtvrtletní meziroční pokles reálného HDP o nejméně 3 %).[12]

2.3.2 Pravidlo pro hospodaření územních samosprávných celků

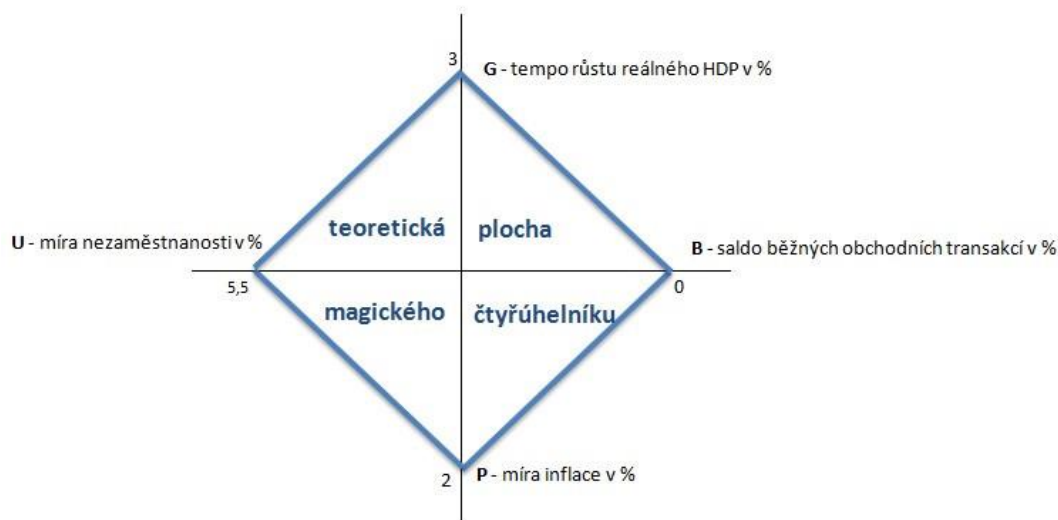
Zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti stanovuje hranici výše dluhu územního samosprávného celku (dále jen ÚSC) k rozvahovému dni na úrovni 60 % průměru příjmů za poslední 4 rozpočtové roky. V případě překročení této hranice, je ÚSC povine v následujícím kalendářním roce snížit dluh nejméně o 5 % rozdílu mezi výší dluhu a 60 % průměru svých příjmů za poslední 4 rozpočtové roky. Pokud ÚSC nesplní tuto podmínku, rozhodne v následujícím kalendářním roce ministerstvo o pozastavení převodu podílu na výnosu daní vyplývajících ze zákona o rozpočtovém určení daní.[12]

2.3.3 Dluhové pravidlo (dluhová brzda)

Toto pravidlo stanovuje hranici, kdy poměr veřejného dluhu nesmí překročit 55 % nominálního hrubého domácího produktu. Pokud dojde k překročení této hranice, tak se na základě zákona č. 23/2017 Sb. o pravidlech rozpočtové odpovědnosti aktivují opatření vedoucí k návratu k dlouhodobě udržitelným veřejným financím. Např. vláda na základě tohoto pravidla schválí a předloží Poslanecké sněmovně návrh a střednědobý výhled státního rozpočtu, který povede k dlouhodobě udržitelným financím. Dále musí ÚSC pro následující rok schválit svůj rozpočet jako vyrovnaný nebo přebytkový atd.[12]

3 ANALÝZA VÝVOJE NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V LETECH 2018-2022

Než se pustíme čistě na analýzu zadluženosti, tak se nejprve podíváme, jak na tom naše ekonomika vlastně je. Podíváme se čtyři makroekonomické ukazatele, a to na ukazatele, které jsou používány v tzv. magickém čtyřúhelníku viz. obrázek číslo 4. Těmito ukazateli je HDP, inflace, nezaměstnanost a vývoj obchodní platební bilance.

Obrázek 4: Optimální magický čtyřúhelník

Zdroj:[13]

Dle teoretického magického čtyřúhelníku by národní hospodářství dané země mělo ideálně ročně dosahovat 3 % růstu reálného HDP. Roční míra inflace by se měla ideálně pohybovat kolem 2 %. Míra nezaměstnanosti by se měla pohybovat kolem 5,5 % a zároveň by daná země měla mít vyrovnanou obchodní platební bilanci. Ve skutečnosti to však většinou bývá jinak.

Dlouhodobá zkušenost totiž ukazuje, že nelze dosahovat všech čtyř makroekonomických cílů najednou. Přiblížení se k jednomu cíli totiž zpravidla znamená vzdálení se cíli jinému. Snaha o dosažení jednoho cíle se dostává do konfliktu se snahou o dosažení jiných cílů. Např. snaha urychlit ekonomický růst expanzivní hospodářskou politikou skutečně často vede ke zrychlení růstu HDP, současně se však zpravidla dostavuje zrychlení inflace a často i narušení vnější rovnováhy (nerovnováha platební bilance). Zvýšení agregátní poptávky má vliv nejen na růst produktu a zaměstnanosti, ale prostřednictvím růstu cenové hladiny i na úrokovou míru, měnový kurz, úroveň exportu a importu, mezinárodní pohyb kapitálu atd. Dále např. snaha stabilizovat cenovou hladinu pomocí restriktivní hospodářské politiky bývá často účinná, avšak za cenu zpomalení ekonomického růstu a zvýšení nezaměstnanosti, tento vztah popisuje tzv.

Phillipsova křivka. Z naznačené konfliktnosti cílů vyplývá, že tvůrci hospodářské politiky musí zvolit priority, tzn. Vědomě upřednostnit některé cíle před jinými.[3 str. 367-368]

Magický čtyřúhelník v podobě diamantu vypovídá o míře úspěšnosti hospodářské politiky při plnění jednotlivých cílů. Tvar diamantu ukazuje, jak byl stát při plnění jednotlivých cílů úspěšný. Čím leží vrcholy čtyřúhelníku dále od průsečíku os, tím lépe splnila vláda vytyčený cíl. Velikost plochy čtyřúhelníku nám dává představu o celkové úspěšnosti hospodářské politiky. Čím je jeho plocha větší, tím byla tato politika účinnější.[3 str. 368]

3.1 HDP a jeho vývoj v letech 2018-2022

Jak již bylo výše uvedeno, tak jedním z tradičních makroekonomických ukazatelů je HDP. HDP neboli GDP (Gross domestic produkt) je nejpoužívanější mírou celkové produkce národního hospodářství. Tento ukazatel umožňuje vyjádřit tržní hodnotu všech služeb a statků určených k finální spotřebě v dané ekonomice za dané období. U tohoto ukazatele je v zájmu všech ekonomik, aby byl tento ukazatel co nejvyšší. Často se také můžeme setkat s relativně vyjádřeným HDP, tento ukazatel vyjadřuje velikost produktu na jednoho obyvatele země a slouží jako ukazatel životní úrovně obyvatel.[8 str. 7]

Důležité je také si vysvětlit rozdíl mezi nominálním a reálným HDP. Růst nominálního HDP totiž může být způsoben vysokou inflací, jelikož je nominální HDP vyjadřován v cenách daného období. Naopak reálný HDP vyjadřuje hodnotu produkce měřenou souborem cen vztažených k určitému základnímu období, k určitému datu, díky tomu jsme schopni odstranit umělé navýšení HDP o inflaci. Proto skutečnou změnu ve výši produkce ekonomiky můžeme zjistit pouze využitím reálného HDP.[8 str. 8]

HDP můžeme počítat třemi různými způsoby, první možností je využití tzv. produkční metody, kdy se HDP počítá jako součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty.

HDP = produkce – mezi spotřeba + daně na produkty – dotace na produkty

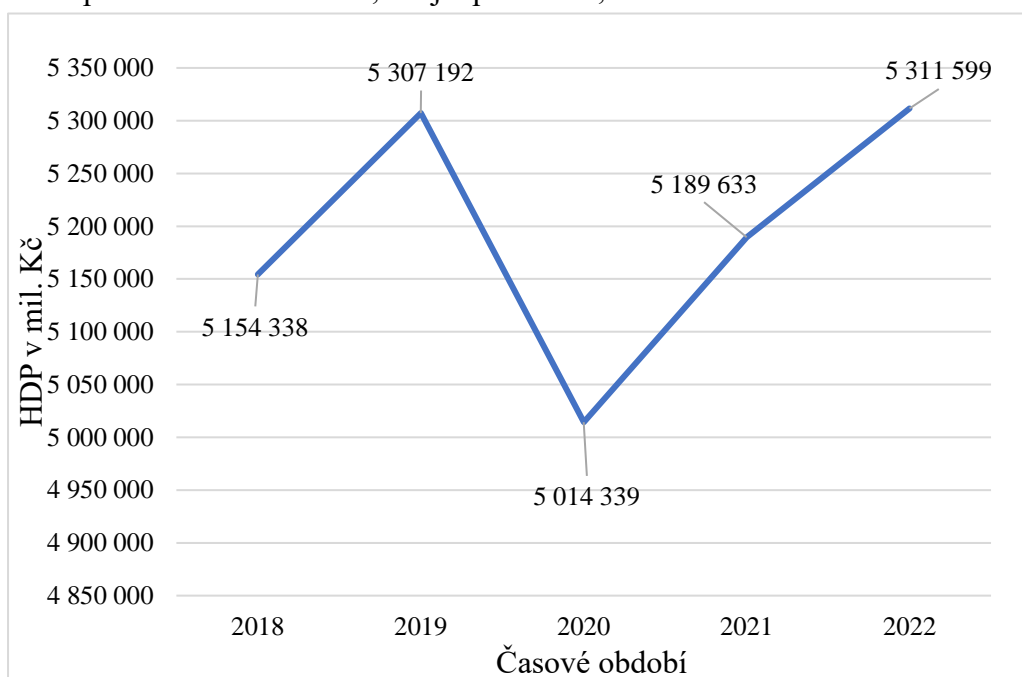
Druhou možností je výpočet HDP pomocí tzv. důchodové metody, kdy se HDP počítá jako součet prvotních důchodů za národní hospodářství celkem.

HDP = náhrady zaměstnancům + daně z výroby a z dovozu – dotace + čistý provozní přebytek + čistý smíšený důchod + spotřeba fixního kapitálu

Třetí a poslední možností, která bude použita v naší analýze je výpočet HDP výdajovou metodou. Výdajovou metodou se HPD počítá jako součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami a salda vývozu a dovozu výrobků a služeb.

$$\text{HDP} = \text{C (spotřeba)} + \text{I (hrubé investice)} + \text{G (veřejné výdaje)} + \text{NX (čistý vývoz)}$$

Právě na to, jak jednotlivé položky výdajové metody ovlivňovali vývoj HDP v námi vybraném období se podíváme v naší analýze. Data pro naši analýzu jsem čerpal ze stránek ČSÚ, kde bylo HDP počítáno výdajovou metodou, pomocí srovnatelných cen z roku 2015. Na obrázku číslo 5 můžeme vidět růst v roce 2019, tento růst byl ve výši 2,97 % oproti roku 2018. V roce 2020 následoval propad o 5,52 %, tento propad byl způsoben jak propadem investic, které se propadli téměř o 10 % oproti roku 2018, tak i propadem spotřeby, která se propadla téměř o 4 %. V absolutní výši jsou oba propady však téměř stejné, tím pádem měli i stejný vliv na celkový propad. Důvodem propadu jak spotřeby, tak i investic budou Covidová opatření, kdy muselo dojít k částečnému uzavření ekonomiky a občané se báli co bude dál. V roce 2021 došlo opět k růstu a to o 3,5 % tento růst byl hlavně způsoben růstem investic a to o 19 % oproti roku 2020. V roce 2022 pokračoval trend růstu, ale již pouze o 2,35 %.

Obrázek 5: Vývoj HDP v mil. Kč v letech 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [14]

Podle magického čtyřúhelníku jsme tedy cíl 3 % růstu splňovali pouze třikrát, hlavním důvodem budou Covidová opatření, kdy muselo dostat přednost zdraví před ekonomikou. Pozitivní je ale opět rostoucí trend a konec pandemie Covidu 19 a sním pozvolný návrat na před covidovou úroveň

3.2 Inflace a její vývoj v letech 2018-2022

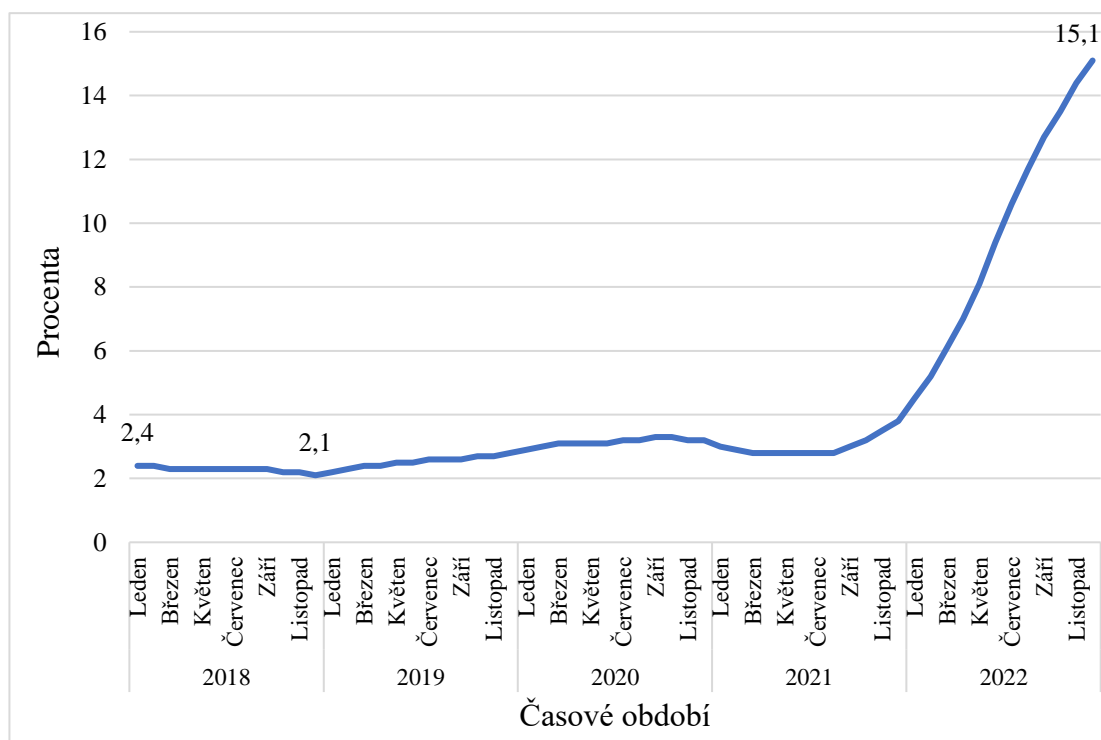
Dalším ukazatelem, který je využíván magickým čtyřúhelníkem je míra inflace. Inflaci lze definovat jako proces trvalého růstu cenové hladiny, který je dle Monetaristů spojen s nadměrným množstvím peněz v ekonomice. Důsledkem inflace je pak oslabení reálné hodnoty peněz, jinými slovy oslabení kupní síly. Což pro spotřebitele znamená, že za stejné peníze si toho v průběhu času koupí méně a méně.[2 str. 164]

Ekonomické subjekty pro své rozhodování využívají ceny statků a služeb, pro efektivní rozhodování proto potřebují předvídatelný a stabilní vývoj cenové hladiny. Pokud však dochází k nepředvídatelným a nestabilním změnám cenové hladiny, ztrácí subjekty orientaci, smlouvy začínají být deformované a cenový systém ztrácí na svém významu.

K měření inflace se v praxi hlavně používají tyto tři ukazatele, a to deflátor HDP (poměr nominálního a reálného HDP), index cen výrobců (měří změny v cenové hladině u jednotlivých odvětví výrobců) a index spotřebitelských cen, který je k měření inflace nejčastěji používán. Tento index je založen na výběru reprezentativního koše spotřebních statků (zhruba 700 statků) podle spotřeby průměrné domácnosti, kde každému koši je přidělena váha podle podílů výdajů na daný statek na celkových výdajích průměrné domácnosti. Výhodou tohoto indexu je lehké a rychlé spočítání, naopak jeho nevýhodou je, že počítá s tzv. „průměrnou domácností“, kdy spotřeba každé domácnosti se může i výrazně lišit.[2 str. 185]

V rámci naší analýzy se podíváme na míru inflace vyjádřenou přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen, tento ukazatel vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12 předchozích měsíců. Na obrázku číslo 6, pro jehož vytvoření jsme opět čerpali ze stránek ČSÚ, můžeme vidět, že téměř po celé námi vybrané období se nám daří naplňovat inflační cíl stanovený ČNB, a to držet inflaci kolem 2 až 3 %. Nejnižší inflaci jsme mohli naměřit v roce 2018 a to pouze 2,1 %. Bohužel tento cíl se nám od konce roku 2021 již plnit nedaří a inflace od této doby má lineárně rostoucí trend. Nakonec průměrná inflace za celý rok 2022 činila vysokých 15,1 %, což je od vzniku samostatné České republiky druhá nejvyšší naměřená hodnota (v roce 1993 20,8 %). Jistě se ptáte, co má na svědomí tak vysoký nárůst, příčin je hned několik, pandemií Covid 19 počínaje, rozdáváním vlády Andreje Babiše pokračuje, válkou na Ukrajině konče.

Obrázek 6: Vývoj míry inflace v % v letech 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [15]

Pokud bychom se podívali na indexy spotřebitelských cen podle klasifikace ECOICOP, tak by nejvyšší zaznamenaná míra inflace v roce 2022 byla v oddílu stravování a ubytování a to 21 %, následoval by oddíl bydlení, voda, energie a paliva s mírou inflace 19 % a na třetím místě by se umístil oddíl odívání a obuv s mírou inflace 18,6 %. Naopak oddílem, ve kterém téměř k inflaci nedochází je oddíl pošty a komunikace s mírou inflace 0,7 %, k inflačnímu cíli je blízko i oddíl vzdělávání s mírou inflace 3,8 % u dalších oddílů je to již horší.[16]

Takto vysoká inflace má na státní rozpočet jak pozitivní, tak i negativní vliv. Pozitivní může být, že reálný veřejný dluh díky vysoké inflaci klesá a na daních se vybere více. Negativy jsou, vyšší výdaje na splácení státního dluhu, valorizační tlaky, vyšší výdaje na státní správu, ale také tlaky od občanů, aby jim stát v této těžké době pomohl. Jednou takovouto pomocí bylo i zastropování cen energií v roce 2023, které nás stálo zhruba 100 miliard. Z toho všeho vyplývá, že inflace státní rozpočet rozhodně nezachrání, ba naopak velice škodí našim občanům, a to, když klesají jejich reálné mzdy, a proto je snížena potřeba bojovat. Tento boj by měla hlavně svádět ČNB, je ale potřeba, aby jí vláda neházela klacky pod nohy.

3.3 Míra nezaměstnanosti a její vývoj v letech 2018-2022

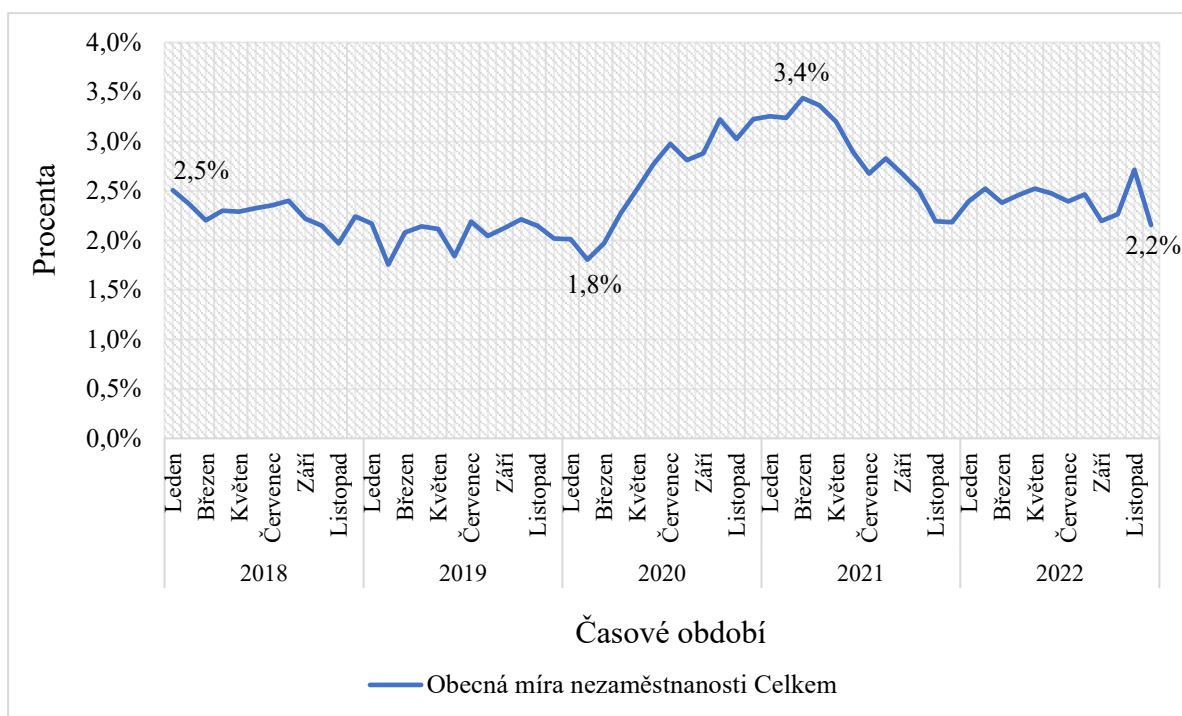
V pořadí třetím makroekonomickým ukazatelem, který si uvedeme je nezaměstnanost. Abychom mohli výši nezaměstnanosti změřit, musíme si nejprve obyvatele rozdělit do určitých skupin. Nezaměstnanost se týká pouze obyvatelstva v produktivním věku, což jsou obyvatelé, kteří mají za sebou povinnou školní docházku a zároveň jim ještě není tolik, aby mohli odejít do důchodu. Tato skupina se dále dělí na zaměstnané, což jsou lidé, co pracují na plný, nebo částečný úvazek a na nezaměstnané, což znamená, že sice zaměstnaní nejsou, ale aktivně si zaměstnání hledají, což v našich podmínkách ve zkratce znamená, že jsou evidováni na úřadu práce. Tyto dvě skupiny obyvatel dohromady tvoří tzv. ekonomicky aktivní obyvatelstvo, ostatní lidé v produktivním věku, co nejeví o zaměstnání žádný zájem, tvoří tzv. ekonomicky neaktivní obyvatelstvo, jedná se např. o studenty nebo o lidi, kteří pečují o někoho v domácnosti.[3 str. 162]

Na základě výše uvedeného rozdělení obyvatelstva se dá spočítat hned několik ukazatelů týkajících se nezaměstnanosti. Tím nejvíce využívaným ukazatelem je míra nezaměstnanosti, tento ukazatel pracuje s nezaměstnanými a ekonomicky aktivními obyvateli. Viz. vzorec níže.

Míra nezaměstnanosti = (počet nezaměstnaných/počet aktivních obyvatel) x 100

Tento ukazatel lze využít jak pro vyjádření nezaměstnanosti v celé zemi, tak ale i k vyjádření nezaměstnanosti v jednotlivých regionech, ale třeba i k porovnání nezaměstnanosti mužů a žen. V rámci ČR pomocí speciálního průzkumu zjišťuje míru nezaměstnanosti Český statistický úřad (dále jen ČSÚ), který tento ukazatel nazývá jako obecná míra nezaměstnanosti, právě na vývoj tohoto ukazatele se zaměříme.

Na obrázku číslo 7 můžeme vidět, že problém s nezaměstnaností rozhodně nemáme. Magický čtyřúhelník říká, že by se míra nezaměstnanosti měla pohybovat okolo 5,5 %, v námi daném období však dosáhla maxima pouze 3,44 % a to v březnu roku 2021. Naopak absolutním minimem bylo 1,76 % a to v únoru roku 2019. Střední hodnotou neboli očekávanou hodnotou v námi daném období je 2,45 % se směrodatnou odchylkou 0,41 %. Medián neboli hodnota, která rozděluje náš soubor na dvě poloviny dosáhl hodnoty 2,36 %.

Obrázek 7: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v % za období 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [17]

Na obrázku číslo 7 můžeme vidět, že obecná míra nezaměstnanosti lehce stoupla během pandemie Covidu 19, ale i přesto se stále držela na výborných číslech, zásluhu na tom jistě má vláda Andreje Babiše, která v tomto období masivním způsobem pumpovala peníze do ekonomiky. Bohužel toto pumpování peněz na dluh přineslo i celou řadu negativních efektů, které můžeme vidět v dnešní době, inflací počínaje, rozkladem veřejných financí konče. Každopádně problém s nezaměstnaností rozhodně nemáme, kdo v dnešní době chce pracovat tak si práci najde.

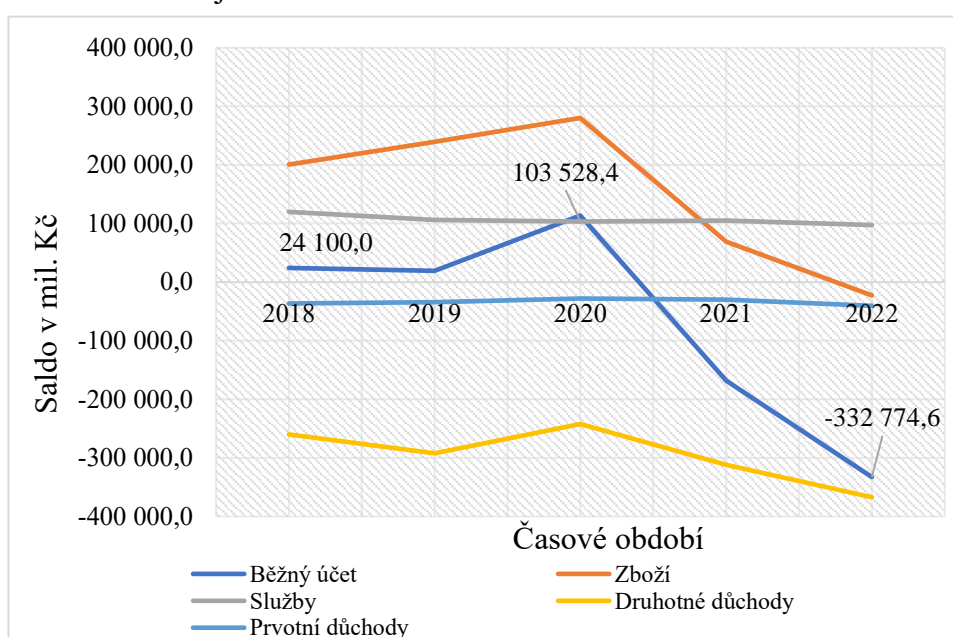
3.4 Platební bilance a její vývoj v letech 2018-2022

Posledním ukazatelem, který nás bude v této práci zajímat, je platební bilance. S tímto ukazatelem se můžeme často setkat v diskusích, týkajících se mezinárodního obchodu. Platební bilance se dělí na několik podúčtů, jedním z nich je běžný účet, který v sobě zahrnuje pohyb zboží a služeb, dále také prvotní a druhotné důchody. Dalším účtem je kapitálový účet, který obsahuje příjmy a výdaje spojené s kapitálovými transfery v důsledku migrace obyvatelstva, převody nefinančních hmotných aktiv a nehmotných práv. Posledními dvěma účty je finanční účet, který zahrnuje investice a účet chyby a opomenutí.[3 str. 303]

V naší analýze se blíže podíváme na vývoj salda běžného účtu, data pro analýzu jsem čerpal ze stránek ČNB. Na první pohled by mohl graf vypadat trochu nesrozumitelně, když se ale

podíváte pozorněji zjistíte, že tomu tak není. Nás bude hlavně zajímat tmavě modrá křivka, která představuje vývoj běžného účtu platební bilance.

Na obrázku číslo 8 můžeme vidět, že první tři roky jsme více vyváželi, než dováželi. Největšího kladného salda jsme dosáhli v roce 2020, toto saldo bylo způsobeno hlavně pozitivní bilancí u zboží (oranžová), ale také ne tak záporným saldem druhotných důchodů (žlutá). V roce 2021 nastal propad salda do záporných čísel, tento propad pokračoval i v roce 2022 a zastavil se až na téměř 333 000 mil. Kč což je schodek ve výši 6,1 % HDP. Stejně jako v roce 2020, kdy za pozitivní vývoj mohl hlavně růst zboží a druhotných důchodů, tak i v tomto opačném případě za propad mohlo hlavně zboží a druhotné důchody, jelikož služby a prvotní důchody se stále nacházejí na víceméně stejné úrovni.

Obrázek 8: Vývoj salda běžného účtu platební bilance v mil. Kč za období 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [18]

Co tedy tak zásadně ovlivnilo vývoj salda zboží? „Dle ČNB: bylo hlavní příčinou meziročního propadu další prudké zdražení dovážených surovin, zejména energetických, po ruské invazi na Ukrajinu. V roce 2022 navíc pokračovaly výrobní problémy vývozců, související s poruchami globálních dodavatelských řetězců po pandemii Covid-19. Společně s dalšími, méně významnými vlivy navrátily tyto faktory Česko po téměř 20 letech čistých vývozu mezi čisté dovozce zboží a služeb ze zahraničí.“ [18]

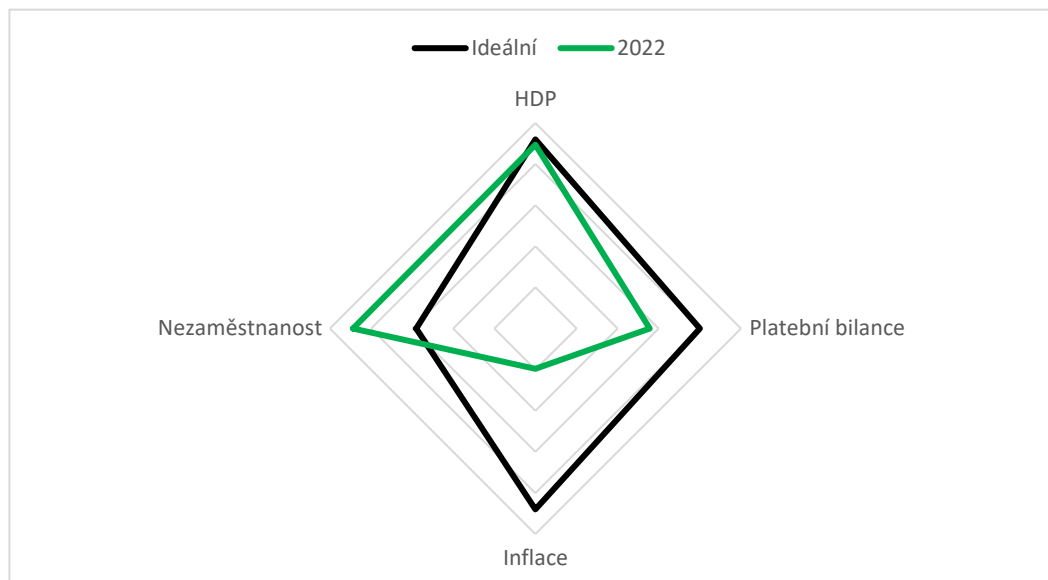
Magický čtyřúhelník říká, že by platební bilance měla být vyrovnaná, momentálně však není, co s tím tedy dělat? V tomto případě je to velmi těžké, jelikož špatný vývoj ovlivňuje hlavně válka na Ukrajině, kterou moc ovlivnit nemůžeme. Důležité také jistě bude, jak si automobilový

průmysl poradí s elektromobilovou transformací a Evropskou poptávkou, jelikož automobilový průmysl tvoří podstatnou část našeho vývozu.

3.5 Magický čtyřúhelník za rok 2022

Shrnutí získaných informací bude provedeno srovnáním jednotlivých hodnot agregátních veličin pomocí magického čtyřúhelníku za rok 2022. Na obrázku číslo 9 můžeme vidět, že tři body zeleného čtyřúhelníku (čtyřúhelník za rok 2022) se nachází uvnitř černého čtyřúhelníku (optimální čtyřúhelník) a pouze jeden bod se nachází vně. To znamená, že plocha magického čtyřúhelníku za rok 2022 je menší než plocha optimálního magického čtyřúhelníku, což znamená že naše ekonomika nedosahovala takových výsledků, jakých by ideálně dosahovat měla.

Zdaleka nejhorší je míra inflace, která dosáhla 15,1 %, naopak nejlépe je na tom míra nezaměstnanosti, která s 2,2 % dokonce přesahuje cílového bodu 5,5 %. Otázka zní, zda je to dobře, jedním z pohledů může být vztah mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti, který vyjadřuje Phillipsova křivka, podle které by nám zvýšení nezaměstnanosti mohlo pomoci se zkrocením inflace. Každopádně zkrocení míry inflace je hlavně prací ČNB a v dnešní době můžeme vidět, že strategii, kterou zvolila byla správná a míra inflace se vrací do normálních hodnot.

Obrázek 9: Magický čtyřúhelník za rok 2022

Zdroj: vlastní zpracování

Dalším problémem je záporné saldo platební bilance, které je hlavně ovlivněno prudkým nárůstem cen energií v důsledku války na Ukrajině a problémy automobilového průmyslu, bohužel hlavně růst cen dovážených surovin se nám bude blbě ovlivňovat, pomoci by nám eventuálně mohla výstavba nových bloků v jaderné elektrárně Dukovany.

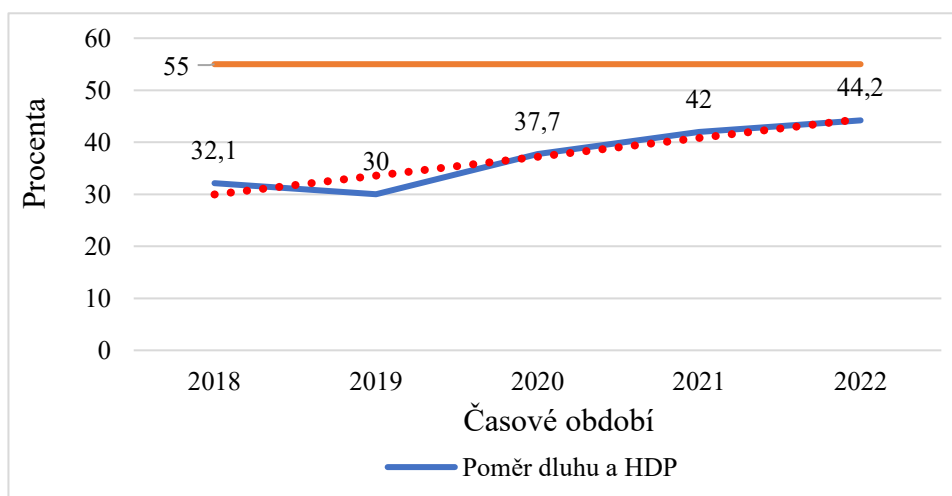
4 ANALÝZA VÝVOJE ZADLUŽENÍ ČESKÉ REPUBLIKY V LETECH 2018-2022

V rámci této kapitoly se podíváme na vývoj státního a veřejného dluhu ČR v námi vybraném období. Jak již bylo uvedeno ve druhé kapitole, veřejný dluh představuje dluh všech veřejných rozpočtů a institucí (státní dluh tvoří zhruba 90 %), zatímco státní dluh vzniká pouze opakovanými deficity státního rozpočtu. V rámci analýzy vývoje státního dluhu nás proto bude zajímat jak celkový vývoj státního dluhu, tak ale i příčiny tohoto vývoje, které mají svůj původ ve státních rozpočtech za jednotlivé roky.

4.1 Vývoj veřejného dluhu České republiky v letech 2018-2022

Jelikož jsou rozpočtová pravidla hodnocena pomocí vývoje veřejného dluhu nýbrž pomocí státního dluhu, tak se v rámci této podkapitoly budeme zabývat právě dluhem veřejným. Také se podíváme na to, jak se nám daná pravidla dařilo plnit. Konkrétně evropské deficitní pravidlo (max 3 % deficit vůči nominálnímu HDP) a pravidlo dluhové brzdy (dluh veřejného sektoru nesmí být vyšší jak 55 % nominálního HDP). Dále bych chtěl v rámci této podkapitoly porovnat výši dluhu ČR v rámci EU, k tomuto porovnání slouží opět dluh veřejný.

Začneme vývojem veřejného dluhu ČR a podíváme se, jestli nám v budoucích letech nehrozí náraz na dluhovou brzdu. Data jsem čerpal ze stránek Národní rozpočtové rady (dále jen NRR), na obrázku číslo 10 můžete vidět, že před pandemií covid 19 se veřejný dluh dokonce snižoval a to o 2 % HDP, bohužel s příchodem pandemie zmizela jakákoli rozpočtová odpovědnost vlády Andreje Babiše, která začala pod heslem „nenecháme nikoho padnout“ nesmyslně rozhazovat.

Obrázek 10: Vývoj poměru veřejného dluhu a HDP v % za období 2018-2022

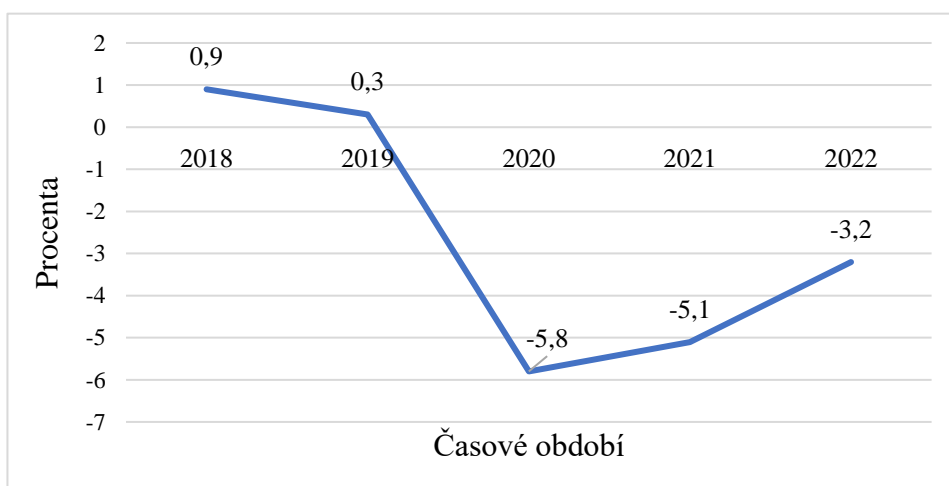
Zdroj: vlastní zpracování dle [12]

Výsledkem je prudký nárůst veřejného dluhu, který v roce 2020 vzrostl o 7,7 % v dalším roce přidal 4,3 % a v roce 2022 se po nárůstu o další 2,2 dostal až na 44,2 % HDP.

Příčinou růstu veřejného dluhu jsou jednoznačně opakující se schodky státního rozpočtu, na největší problémy jednotlivých státních rozpočtů se podíváme v podkapitole vývoj státního dluhu. Další významnou položkou ovlivňující veřejný dluh jsou místní rozpočty, které veřejný dluh ovlivňují naopak pozitivně jelikož se jim od roku 2013 daří hospodařit přebytkově.

Pokud by se nic neudělalo a pokračoval by tento lineární trend růstu, tak by po dosažení do modelu došlo v roce 2025 k překročení bájné 55 % hranice, kterou symbolizuje oranžová křivka a musela by být aktivována dluhová brzda. Vláda Petra Fialy si tento problém uvědomuje, a tak v roce 2023 schválila konsolidační balíček, jehož cílem je v letech 2024-2025 ušetřit přibližně 150 miliard Kč.

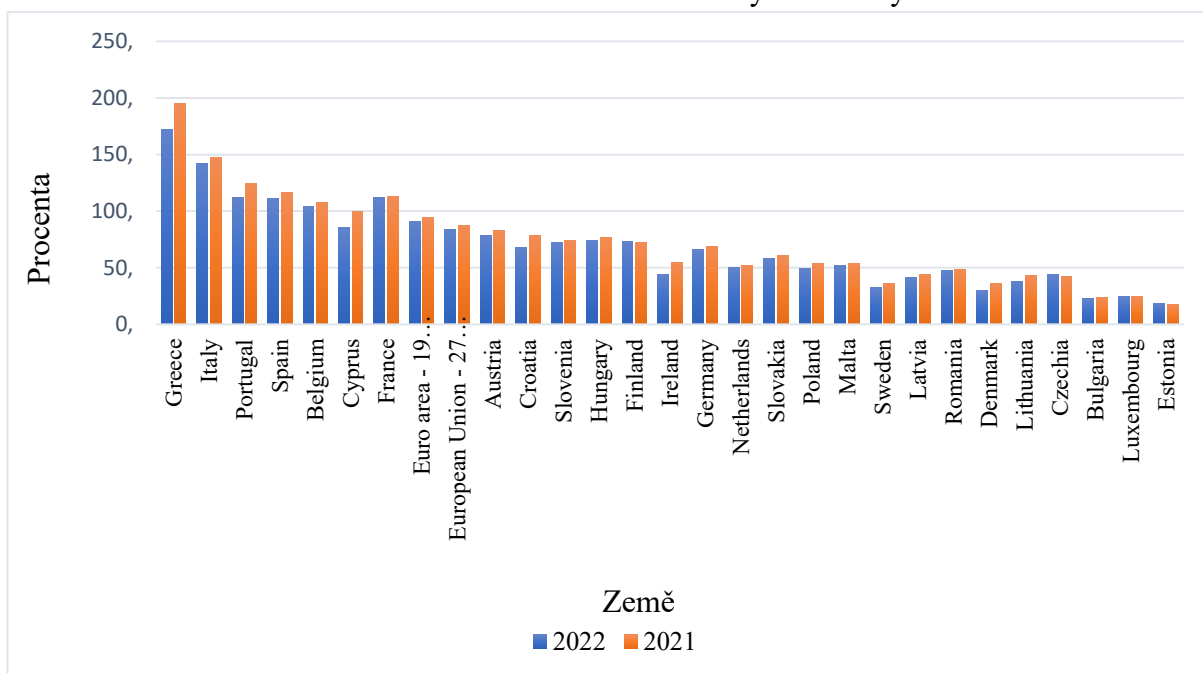
Cílem konsolidačního balíčku je také snížit záporné saldo hospodaření veřejných rozpočtů. Na obrázku číslo 11 můžeme vidět, že do příchodu pandemie Covid 19 jsme se nacházeli v kladných číslech, bohužel v roce 2020 se toto saldo propadlo do záporných čísel, a to konkrétně na - 5,8 % nominálního HDP, od tohoto roku dochází k postupnému zlepšení, kdy v roce 2022 dosáhlo toto saldo deficitu již jenom - 3,2 a výrazně se tak přiblížilo evropskému deficitnímu pravidlu. Toto pravidlo říká, že by maximální deficit veřejných rozpočtů neměl být vyšší jak 3 % nominálního HDP. Z toho tedy vyplývá, že toto pravidlo poslední tři roky neplníme a měla by tak být spuštěna nápravná složka Paktu stability a růstu. Tato nápravná opatření však nebyla spuštěna, vzhledem k aktivování obecné únikové doložky na celounijní úrovni. Tato doložka byla aktivována z důvodů dopadů pandemie Covid 19 a znamená, že není vyžadováno striktní dodržování rozpočtových pravidel.

Obrázek 11: Vývoj deficitního pravidla z Paktu stability a růstu za období 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [12]

Opozice se proti konsolidačnímu balíčku většinou brání pomocí obrázku číslo 12, který zobrazuje poměr veřejného dluhu a nominálního HDP v EU. Data jsem čerpal ze stránek Eurostatu. Na grafu můžeme vidět, že má pravdu, když říká, že jsme na tom velice dobře, jelikož náš poměr veřejného dluhu a HDP je osmý nejnižší ze zemí EU. Dokonce jsme na tom skoro o polovinu lépe než průměr EU, která má poměr za rok 2022 ve výši 83,5 % (ČR 44,2). Daleko nejhorší zemí EU je Řecko s nepředstavitelným poměrem 172,6 %, naopak tou nejméně zadluženou zemí je překvapivě malé Estonsko s velice nízkým poměrem veřejného dluhu a HDP, a to s pouhými 18,5 %. Dle tohoto grafu by se tedy dalo souhlasit s opozicí, která s konsolidačním balíčkem nesouhlasí. Mince má však vždy dvě strany.

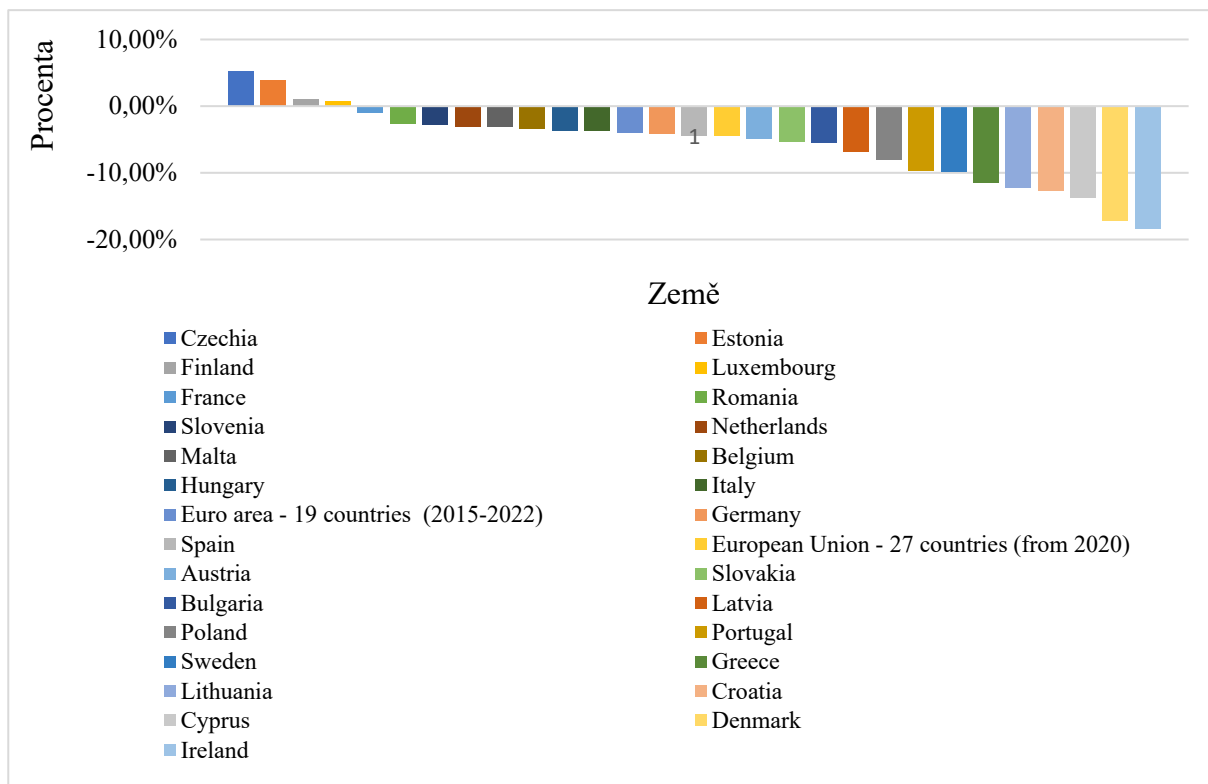

Obrázek 12: Porovnání veřejného dluhu vůči HDP v % v rámci EU

Zdroj: vlastní zpracování dle [19]

Druhou stranu mince znázorňuje obrázek číslo 13, který porovnává země EU z hlediska změny v poměru veřejného dluhu a HDP v % mezi roky 2021 a 2022. Tímto grafem naopak kontruje vláda Petra Fialy, která říká, že sice absolutní výše dluhu zatím není nějak závratná, ale velmi vážná je rychlost růstu tohoto zadlužení. Z grafu můžeme vidět, že v roce 2022 jsme na tom byli nejhůře z celé EU s růstem o 5,24 %, zatímco v EU došlo v průměru k poklesu o 4,46 %. Nejlépe na tom v roce 2022 bylo Irsko s meziročním propadem dluhu o 18,38 %, nad propad o 10 % se dostalo ještě pět států a to Dánsko, Kypr, Chorvatsko, Litva a Řecko.

Obrázek 13: Porovnání změny v poměru veřejného dluhu a HDP v % v rámci EU

Zdroj: vlastní zpracování dle [19]

Z výše uvedeného je proto velmi dobře, že došlo ke schválení konsolidačního balíčku. Na to, zda přijatá opatření jsou dost silná, se podíváme v závěrečné kapitole.

4.2 Vývoj státního dluhu České republiky v letech 2018-2022

V této podkapitole se nejdříve podíváme pomocí dat z Ministerstva financí na strukturu státního dluhu ČR a na to kolik nás během námi vybraného období stála jeho obsluha. Pokračovat budeme analýzou jeho vývoje a jelikož státní dluh tvoří opakované deficity státního rozpočtu, tak se na závěr této kapitoly zaměříme na jednotlivé závěrečné státní rozpočty. V této analýze se podíváme jak na vývoj závěrečného salda státního rozpočtu, tak i na problémy jednotlivých rozpočtů.

Z čeho se vlastně státní dluh skládá a kolik nás stojí jeho obsluha můžete vidět v tabulce číslo 1, státní dluh lze dle Ministerstva financí rozdělit na domácí a zahraniční dluh, domácí dluh je značně vyšší, a to téměř desetinásobně. Skoro celý domácí a vlastně i skoro celý státní dluh pak tvoří střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na domácím trhu. Další značně menší položkou v rámci domácího dluhu jsou státní spořicí dluhopisy, nepatrně jsou zastoupeny i ostatní zdroje. Největší položkou v rámci zahraničního dluhu jsou pak přijaté úvěry a zápůjčky, v malém množství jsou zastoupeny i střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na zahraničních trzích.

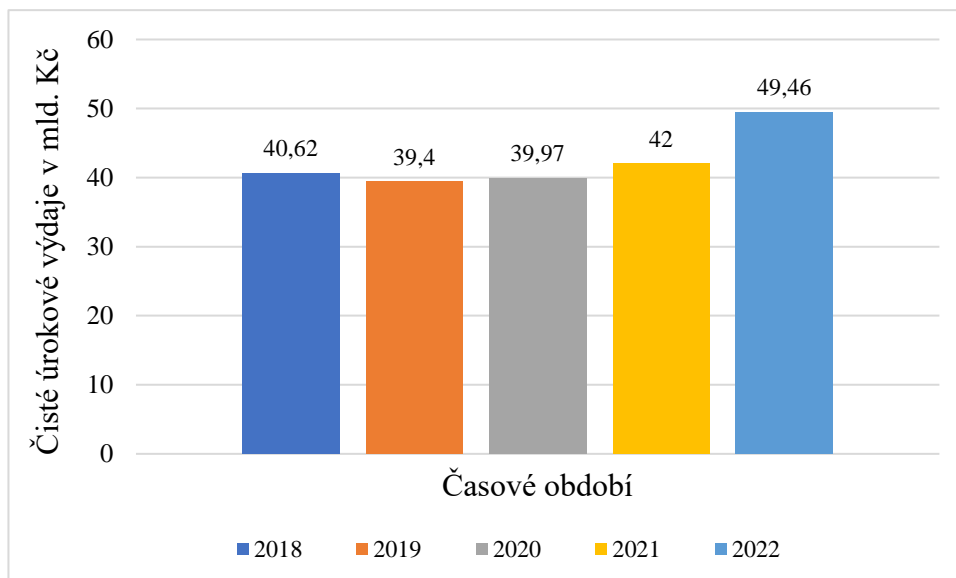
Tabulka 1: Struktura státního dluhu a čisté úrokové výdaje na jednotlivé položky za rok 2022 v mld. Kč

	Struktura dluhu v roce 2022 v mld. Kč	Čisté úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu v roce 2022 v mld. Kč
Celkem	2 894,80	49,46
Domácí dluh	2 606,00	45,25
Státní pokladniční poukázky	0,00	18,45
Spořicí státní dluhopisy	83,40	4,22
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na domácím trhu	2 521,30	60,14
Ostatní zdroje	1,30	0,66
Zahraněční dluh	288,90	4,21
Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy vydané na zahraničních trzích	5,10	3,11
Přijaté zápůjčky a úvěry	283,70	1,10
Ostatní zdroje	0,00	0,00

Zdroj: vlastní zpracování dle [20]

Co se týká struktury obsluhy státního dluhu, tak na čistých úrokových výdajích jsme za rok 2022 zaplatili téměř 50 miliard Kč. Největší výdaje jsou spojeny s tou největší položkou, a to se střednědobými a dlouhodobými dluhopisy vydanými na domácím trhu, tyto výdaje činily zhruba 60 miliard, další, už ale méně významnou položkou jsou spořicí státní dluhopisy, které nás na úrocích stály zhruba 4 miliardy. Čtyři miliardy nás také stála obsluha zahraničního dluhu. Položkou, která naopak celkové čisté úrokové výdaje snížila o 18 mld. Kč jsou státní pokladniční poukázky.

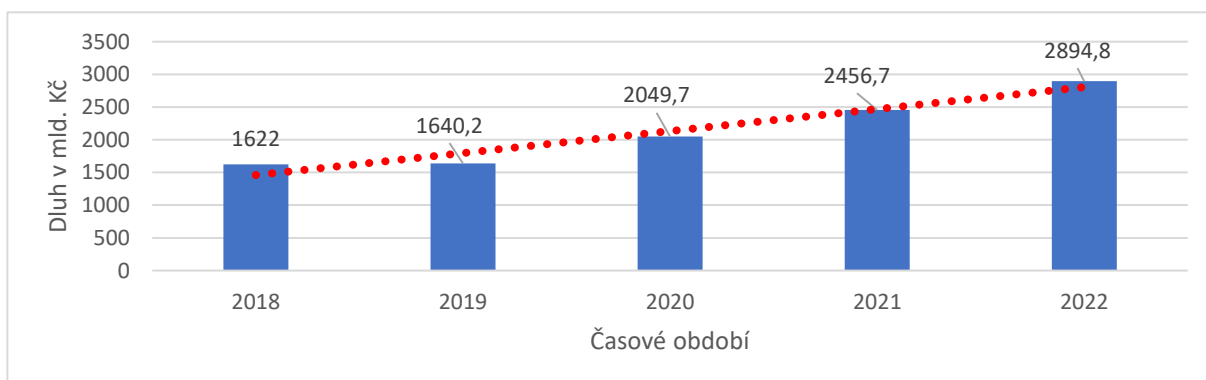
Na obrázku číslo 14 můžeme vidět, že nás obsluha státního dluhu v minulých letech stála zhruba o 10 mld. Kč méně, a to, když se tyto výdaje pohybovaly zhruba okolo 40 mld. Kč. Nárůst těchto výdajů v posledním roce má na svědomí hlavně rostoucí zadlužení, ale také vysoká inflace, kvůli které ČNB drží úrokové sazby vysoko, mezitímco v roce 2018 jsme se pohybovali okolo 2 %, tak v roce 2022 jsme se pohybovali dokonce kolem 7 %. Kvůli takto vysokým úrokovým sazbám pak musí stát platit i vyšší úroky svým věřitelům, aby pro ně byli státní dluhopisy stále dost atraktivní.

Obrázek 14: Vývoj č. úrok. výdajů na obsluhu st. dluhu v mld. Kč za období 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [21]

Jak již bylo uvedeno výše, tak výdaje na obsluhu státního dluhu se odvíjí od samotné výše dluhu. Na obrázku číslo 15 můžeme vidět, že celkový státní dluh rok, co rok roste a má lineárně rostoucí trend. Bohužel od počátku pandemie covid 19 tento růst nabral na rychlosti a narůstá každý rok o zhruba 400 miliard Kč. V roce 2022 státní dluh činil již skoro 2,9 bilionu Kč.

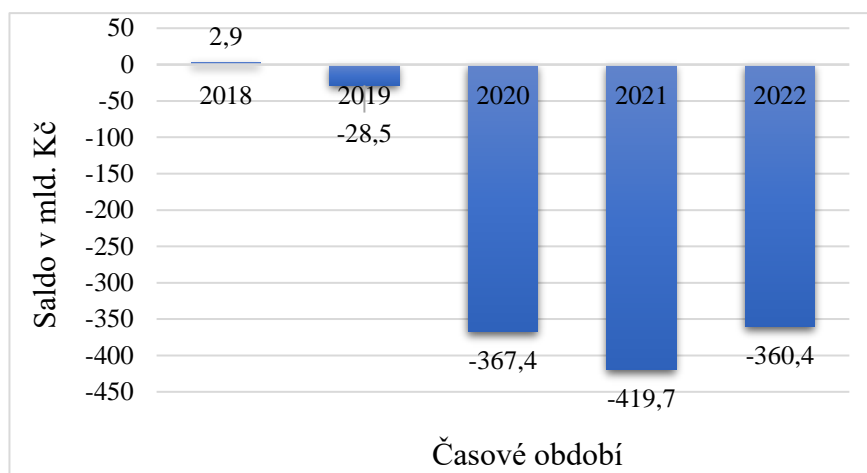
Obrázek 15: Vývoj státního dluhu v mld. Kč za období 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [20]

Mezitím co v roce 2019 došlo pouze zhruba k 1 % nárůstu oproti roku předchozímu, tak v roce 2020 byl tento nárůst daleko vyšší, a to téměř o 25 %. V dalších letech nebylo tempo růstu o moc lepší a to konkrétně 20 % a 18 %. Příčina tohoto růstu je prostá, a to opakované vysoké deficity státního rozpočtu, na které se podíváme v následující subkapitole.

4.2.1 Analýza státních rozpočtů České republiky za období 2018-2022

V této subkapitole se podíváme na to, proč v posledních letech tak moc stoupá výše státního dluhu, tyto odpovědi se pokusíme nalézt v jednotlivých závěrečných státních rozpočtech za námi vybrané období. Začal bych tím, jak se v průběhu let vyvíjelo skutečné saldo státních rozpočtů, data jsem čerpal ze stránek Ministerstva financí. Na obrázku číslo 16 můžeme vidět, že před příchodem pandemie se státnímu rozpočtu poměrně dařilo a nevykazoval příliš špatná čísla. S příchodem pandemie se bohužel rozjelo prudké zadlužování ČR, které vyvrcholilo v roce 2021 rekordním schodkem v historii, ve výši 419,7 mld. Kč.

Obrázek 16: Vývoj salda státního rozpočtu v mld. Kč za období 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [22]

2018

Pokud bychom na obrázku číslo 16 začali naši analýzu z levé strany, tak bychom viděli, že rozpočet pro rok 2018 skončil v přebytku 2,9 mld. Kč. Bylo to teprve popáté v historii samostatné České republiky, kdy skončil státní rozpočet v přebytku. Tento pozitivní vývoj má na svědomí hlavně růst HDP, díky kterému se vybralo více na daních a pojistném. Také v tomto roce poprvé od roku 2008 skončil v plusu důchodový systém a to zhruba 18 mld. Kč.[23]

2019

V roce 2019 bylo saldo státního rozpočtu již v deficitu a to 28,5 mld. Kč, i přesto skončil schodek důchodového systému opět v kladných číslech, a to v plusu 16,4 mld. Kč. Hlavním důvodem schodku byl významný růst nemandatorních výdajů (nepovinných), které vzrostly téměř o 70 miliard (růst o 20 %), růst těchto výdajů přitom vede ke strukturálnímu deficitu. I přes tento výsledek státního rozpočtu se o tomto saldu dá mluvit jako o jednom z nejlepších výsledků státních rozpočtů v historii České republiky.[24]

2020

Bod zlomu nastal v roce 2020, kdy nastala pandemie Covid 19, v tomto roce dosáhl schodek státního rozpočtu neuvěřitelných 367 mld. Kč, což z toho schodku činilo nejvyšší schodek v historii ČR. Jedním z hlavních důvodů tohoto schodku je doposud nejvyšší meziroční propad HDP v historii ČR a to o 5,6 %, tento propad znamenal i značný pokles příjmů, a to o zhruba o 47 mld. Kč (pokles o 3 %), kdy klesly hlavně daňové příjmy a to o 46 mld, klesaly také příjmy z pojistného, naopak ostatní příjmy rostly.[25]

Dle ČSÚ je ale hlavní příčinou tohoto schodku hlavně prudký růst výdajů, a to o skoro o 300 mld. Kč (růst o skoro 19 %), kdy hlavně rostly mandatorní výdaje a to o 123 mld. (růst o 15 %) Kč a nemandatorní výdaje a to 112 mld. Kč (růst o 27 %). Důchodový systém se v tomto roce podílel na celkovém deficitu schodkem ve výši 40,6 mld. Kč Většina výdajů však souvisela s pandemií, a to buď v nejrůznějších formách kompenzací, jak občanům, tak i podnikům, ale i územním rozpočtům, nebo ve výdajích na protipandemická opatření či nákup různých pomůcek, rostly také výdaje na státní zaměstnance, kteří v této nelehké době museli podávat nadlidské výkony.[26]

2021

V roce 2021 ke zlepšení situace bohužel nedošlo, a tak deficit státního rozpočtu ve výši téměř 420 mld. Kč trhnul opět nový rekord. Oproti roku 2020 kdy došlo k propadu HDP, tak v roce 2021 došlo opět k růstu HDP a to o 3,5 %, díky tomuto růstu došlo i k růstu příjmů a to o 11,8 mld. Kč (růst 0,8 %). Dle ČSÚ má tento růst na svědomí hlavně růst příjmů z pojistného, a to zhruba o 55 mld. Kč (růst o zhruba 10 %). Položkami, která naopak klesaly byly daňové a ostatní příjmy, ostatní příjmy klesly o zhruba 24 mld Kč (pokles o zhruba 11 %), daňové příjmy klesly o zhruba 19 mld. Kč (pokles o zhruba o 3 %). Důvodem propadu daňových příjmů je jednoznačně zrušení superhrubé mzdy, které mělo za následek propad příjmů z daně z příjmu fyzických osob o skoro 50 mld. Kč, tento propad byl navíc tlumen rostoucí zaměstnaností a dalším navyšováním minimální mzdy, díky kterým nebyl ještě tak vysoký. Většina ostatních daní naopak rostla, proto finální propad daňových příjmů není až tak vysoký.[27]

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v roce 2021 opět rostly výdaje tentokrát o 64 mld. Kč (růst zhruba o 3,5 %). Nejvíce rostly bohužel mandatorní výdaje, zhruba o 40 mld. Kč (růst zhruba o 4 %) a quasi-mandatorní výdaje, které vzrostly o 31 mld. Kč (růst zhruba o 8 %), naopak ostatní výdaje klesly zhruba o 7 mld. Kč K růstu nejvíce přispěl růst výdajů na platby za státní pojištění a neinvestiční transfery podnikatelským subjektům. Další objemově významnou

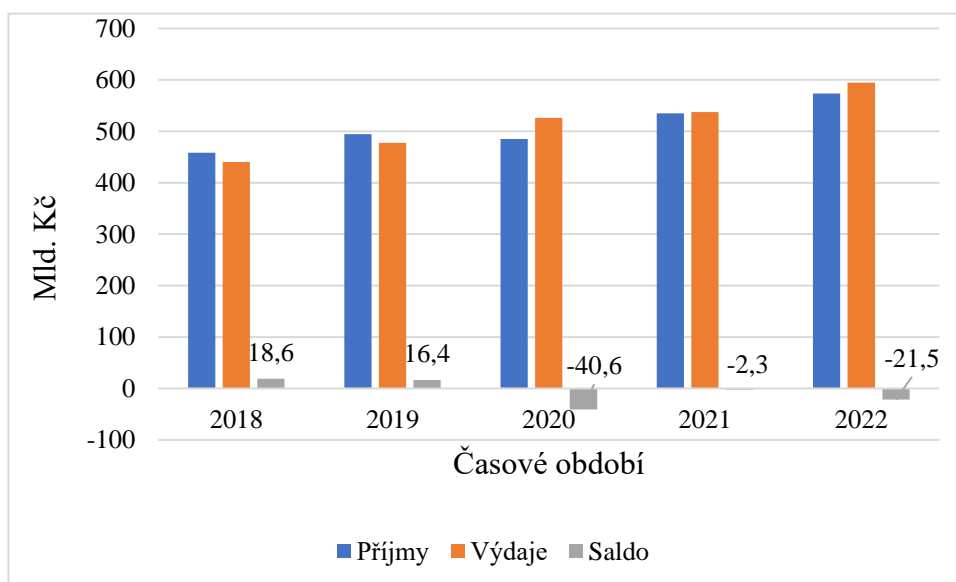
položkou byly transfery místním rozpočtům, které souvisely s růstem platů v regionálním školství, s navýšením financování sociálních služeb a v menší míře i s odměnami zaměstnancům v lůžkové péči. Rostly také výdaje na nákup vakcín, dalším dle mě zcela zbytečným výdajem byl příspěvek důchodcům na rouškovné, tento příspěvek státní kasu stál skoro 15 mld. Kč Samotný deficit důchodového systému však skončil pouze v mírném schodku a to 2,3 mld. Kč, naopak po dlouhé době se do deficitu dostal systém veřejného zdravotního pojištění, tento deficit v roce 2021 činil 12,5 mld. Kč.[28]

2022

V roce 2022 se moci ujala vláda Petra Fialy, která měla ve svém programu za cíl konsolidaci veřejných financí. Rok 2022 se však ukázal jako naprosto nevhodný rok pro tuto konsolidaci, sice skončila pandemie Covid 19, začala však válka na Ukrajině, která sebou přinesla prudký nárůst cen energií, navíc naši zem v této době trápila vysoká inflace. První rok proto skončil zklamáním v podobě schodku 360 mld. Kč Od příchodu pandemie covid 19 se sice jedná o nejlepší výsledek státního rozpočtu, přesto to rozhodně takto nepůjde dál.[4]

Díky vysoké inflaci, která za rok 2022 činila 15,1 %, ale také díky mírnému růstu HDP o 2,35 %, narostly příjmy státního rozpočtu o 137 mld. Kč (růst o zhruba 9 %). Dle ČSÚ byl hlavním důvodem růstu růst daňových příjmů, které vzrostly o 90 mld. Kč (růst skoro o 13 %) a růst pojistného, které vzrostlo o 42 mld. Kč (růst o 7 %). Hlavním důvodem růstu příjmů z daní je DPH, na které se vybralo o 47 mld. Kč více než v předchozím roce, na tento výsledek má jistě zásadní vliv inflace, díky níž cenově akcelerovaly významné položky spotřebního koše. Na DPH se však mohlo vybrat ještě více, bohužel se však projevila druhá strana vlivu inflace, a to snížení spotřeby domácností díky vysokým cenám např. potravin. Další daní, na které se vybrala rekordní suma je daň z příjmů právnických osob, na které se vybralo 151 mld. Kč což je o 20 mld. více než v předchozím roce. Vysoký výběr této daně odrážel úspěchy některých velkých podniků v určitých odvětví, např. v odvětvích energetiky, obchodu či peněžnictví. Daní, na které se také vybralo více je daň z příjmů fyzických osob, vliv na výběr této daně měla jistě i vyšší zaměstnanost a růst průměrných mezd v soukromé sféře.[29]

Na druhé straně opět bohužel rostly výdaje a to o 78 mld. Kč (růst zhruba o 4 %). Růst zapříčinily mandatorní výdaje, které vzrostly o 95 mld. Kč (růst skoro o 10 %) a tvoří tak již 54,2 % celkových výdajů, naopak quasi-mandatorní výdaje a ostatní výdaje poklesly. Růst mandatorních výdajů byl tažen růstem důchodů viz obrázek číslo 17, které byly během roku rekordně třikrát valorizovány a výdaje na důchody tak meziročně stouply o 57 mld. Kč (růst skoro o 11 %), důchodový systém nakonec skončil se schodkem 21,5 mld. Kč.[29]

Obrázek 17: Vývoj důchodového systému v mld. Kč za období 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle [22]

K růstu výdajů přispěly také i nedůchodové sociální dávky, zásadní role zde sehrály vyšší dávky pomoci v hmotné nouzi (nárůst o 9 mld. Kč), které většinou byly vypláceny formou humanitární pomoci uprchlíkům z Ukrajiny, dále se i skoro o 8 mld. Kč zvýšily dávky státní sociální podpory, toto zvýšení hlavně zapříčinil jednorázový pětitisícový příspěvek na dítě (snaha o kompenzaci drahých energií). Uspořit se naopak podařilo na výplatách z nemocenského pojištění a na podporách v nezaměstnanosti, vliv na to jistě má konec pandemie a zvýšení zaměstnanosti oproti pandemickým rokům. Dalším výdajem, který vzrostl a to o 12 mld. Kč byly neinvestiční nákupy, které souvisely s nákupem státních hmotných rezerv včele s nákupem zemního plynu, ale také s úhradou nákladů České pošty. Skoro o 8 mld. Kč vzrostly také výdaje na obsluhu státního dluhu, jak jsem již uvedl v úvodu této podkapitoly. Jako každoročně, tak i tento rok rostly transfery místním rozpočtům a to 5,3 mld. Kč.[29]

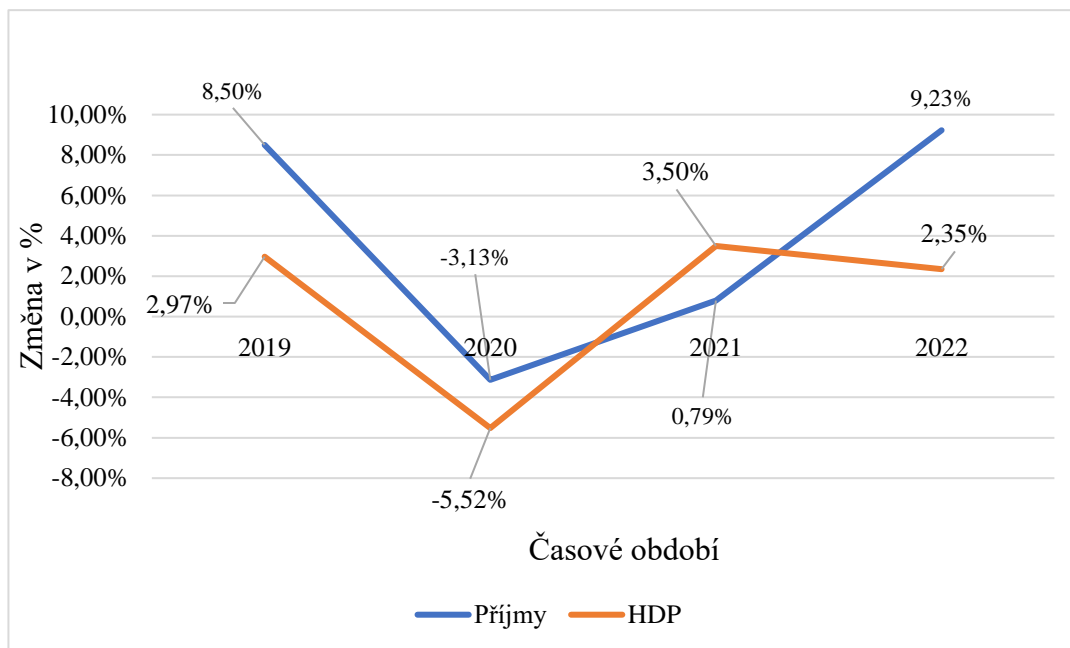
5 HLAVNÍ FAKTORY MAJÍCÍ VLIV NA VÝVOJ ZADLUŽENOSTI A JEJICH POTENCIÁLNÍ VÝVOJ

V poslední kapitole se pokusíme shrnout to co jsme se vlastně prozatím dozvěděli. Podíváme se na to, jaké hlavní faktory mají největší vliv na vývoj zadlužení České republiky a jaký potenciální vývoj se dá v příštích letech vzhledem k těmto faktorům očekávat. Na závěr kapitoly předložím doporučení, co by šlo dělat, aby naše zadluženost nerostla tak rychle

Faktory mající hlavní vliv na vývoj zadlužení ČR bych si dovolil rozdělit do dvou skupin, a to na faktor vývoj národního hospodářství a na faktor rozpočtová rozhodnutí vlády. Důležitějším faktorem jsou za mě rozpočtová rozhodnutí vlády, která mají zásadní vliv na deficity státních rozpočtů, z jejichž kumulace následně vzniká státní dluh. Každá vláda by se měla snažit hospodařit hospodárně. Což znamená, že v dobách, kdy se ekonomice daří, by měla vytvářet rezervy na ty doby, kdy se ekonomice dařit nebude, či na situace, kdy budou domácnosti či podniky potřebovat pomoc, vzhledem k nenadálým událostem.

Druhým velice důležitým faktorem souvisejícím s vývojem státního dluhu je vývoj národního hospodářství. Pokud se ekonomice nedaří a HDP neroste, tak to má pak vliv na příjmy státního rozpočtu, což jsme mohli vidět v analýze z konce čtvrté kapitoly a což potvrzuje obrázek číslo 18. Na obrázku můžeme vidět, že pokud roste HDP, tak rostou i příjmy státního rozpočtu, a naopak pokud klesá HDP, tak klesají i příjmy státního rozpočtu, což potvrzuje Pearsonův korelační koeficient vyjadřující lineární závislost, který vyšel 0,64, pokud bychom navíc vyloučili vliv inflace na příjmy v roce 2022, tak by vyšel ještě vyšší. Vláda by se v dobách recese měla snažit podpořit ekonomiku pomocí expanzivní fiskální politiky, což znamená pomocí deficitu státního rozpočtu. Na tyto deficitní rozpočty by se však mělo našetřit v dobách kdy se ekonomice daří, to se však neděje a ať už je na tom ekonomika jakkoli, tak státní rozpočet je většinou deficitní. Růst HDP má také vliv na to, jak se nám daří plnit pravidla rozpočtové odpovědnosti, pokud HDP roste a veřejný dluh ne, tak nám pak klesá relativní zadlužení, které je jednou z podmínek pro přijetí eura (Maastrichtské fiskální kritérium).

Obrázek 18: Závislost změny HDP na příjmech státního rozpočtu za období 2018-2022

Zdroj: vlastní zpracování

Nezaměstnanost má na vývoj zadlužení ČR také rozhodně veliký vliv, zaměstnanci jsou srdcem ekonomiky, pokud bude hodně nezaměstnaných tak neporoste HDP. Dále hodně nezaměstnaných znamená pro státní rozpočet pokles daně z příjmů fyzických osob, dále u nezaměstnaných dojde k poklesu spotřeby, což má vliv na spoustu daní včetně s DPH. Nezaměstnaní také znamenají vyšší výdaje, jak jsme mohli vidět v analýze na konci čtvrté kapitoly.

S vlivem inflace na zadlužení je to složitější, jak již bylo vysvětleno v analýze z kapitoly číslo tři a jak jsme mohli vidět v analýze z konce čtvrté kapitoly, tak vliv inflace na vývoj zadlužení je rozporuplný. Fakta jsou taková, že inflace na jednu stranu zvyšuje daňové příjmy státního rozpočtu, na druhou stranu také tlumí spotřebu domácností a zvyšuje spoustu výdajů např. výdaje na obsluhu státního dluhu, kde musíme kvůli inflaci platit vysoké úroky.

Vliv platební bilance není nejspíše na první pohled vidět, ale rozhodně je také velký, jelikož vývoj salda platební bilance má vliv na vývoj HDP, kdy deficit platební bilance snižuje HDP, a naopak přebytek platební bilance zvyšuje HDP, vliv HDP na vývoj zadlužení jsme si již uváděli. Dále má vývoj platební bilance vliv na kurz, pomocí kterého se ČNB snaží držet vyrovnanou platební bilanci. Tento kurz má poté vliv na spoustu věcí, např. na to, kolik tuzemský podnik obdrží za své výrobky od zahraničního odběratele, ale také na to, kolik státní rozpočet bude stát např. nákup amerických stíhaček F-35, či kolik stát zaplatí na úrocích z dluhů v cizí měně.

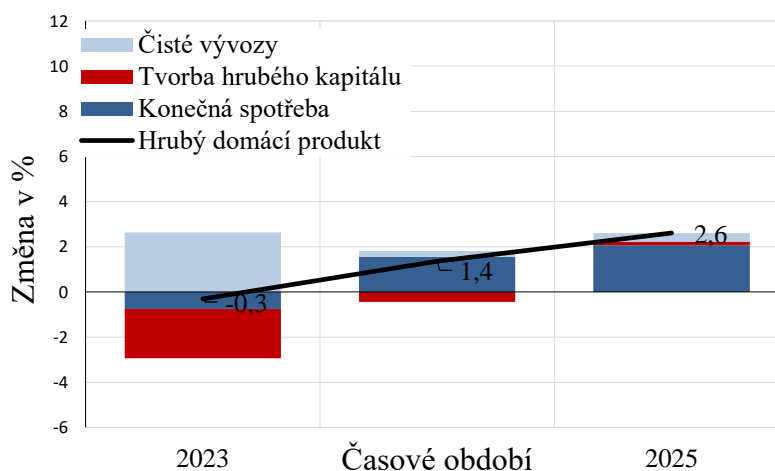
5.1 Potenciální vývoj zadlužení České republiky vzhledem k vývoji hlavních faktorů

V rámci této podkapitoly shrneme jak na tom, co se zadluženosti týče aktuálně jsme a jaký se očekává vývoj tohoto zadlužení vzhledem k našim hlavním faktorům, což znamená, že se podíváme, jak na tom aktuálně je naše národní hospodářství a jaký se očekává jeho potenciální vývoj. Dále považuji za nezbytné představit konsolidační balíček, který má rozhodně velký vliv na vývoj státního dluhu, ale také na vývoj národního hospodářství a na naše běžné životy.

5.1.1 Makroekonomická predikce Ministerstva financí za duben 2024

K zanalyzování aktuální situace národního hospodářství a k pohledu do budoucnosti jsem čerpal z nejaktuálnější makroekonomická predikce Ministerstva financí, a to z predikce z dubna roku 2024. V rámci této subkapitoly se podíváme na hodnoty za rok 2023 a predikce hodnot pro roky 2024 a 2025. Konkrétně se opět podíváme na vývoj ukazatelů z magického čtyřúhelníku, a to na HDP, běžný účet platební bilance, míru inflace a na míru nezaměstnanosti.

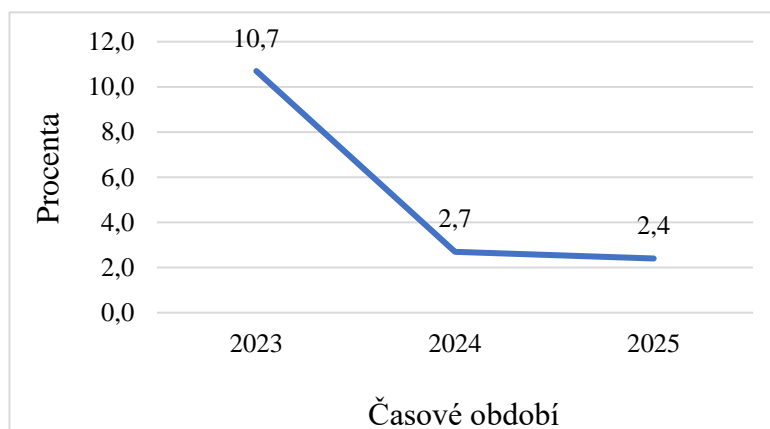
Začneme reálným HDP, na obrázku číslo 19 můžeme vidět, že v roce 2023 jsme se dostali do mírné recese a to, když se reálný HPD propadl o 0,3 %. Tento propad měla na svědomí hlavně klesající spotřeba v důsledku vysoké inflace, kdy díky vysokým úrokovým sazbám byli lidé více motivováni si spořit. V příštích letech se vzhledem ke klesající inflaci a klesajícím sazbám očekává opětovný růst spotřeby domácností, očekávat se dá také růst hrubých investic v návaznosti na hospodářské oživení v eurozóně. Tyto pozitivní vyhlídky tak budou v příštích letech znamenat opětovný růst reálného HDP, kdy se pro rok 2025 očekává růst o 2,6 %.

Obrázek 19: Aktuální a předpokládaný vývoj HDP

Zdroj:[30]

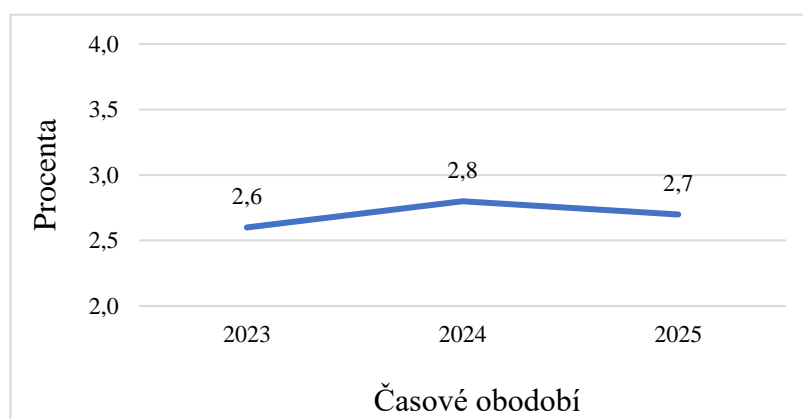
Dalším makroekonomickým ukazatel, u kterého očekáváme pozitivní vývoj je míra inflace, na obrázku číslo 20 můžeme vidět, že inflace v roce 2023 zůstala na dvojciferných 10,7 %, v roce 2024 by však měla klesnout již pod horní hranici tolerančního pásma ČNB a to na 2,7 %, v tomto poklesu by měla nadále pokračovat i v roce 2025, kdy by se měla zastavit na 2,4 %. Důvodem tohoto poklesu je oslabení zahraničních nabídkových tlaků a tlumení domácích poptávkových tlaků, které jsou tlumeny jak sazbami ČNB, ale také působením konsolidačního balíčku.

Obrázek 20: Aktuální a předpokládaný vývoj míry inflace

Zdroj: vlastní zpracování dle [30]

V pořadí třetím ukazatelem, který si ukážeme, je míra nezaměstnanosti, z předchozích analýz víme, že je to jediný ukazatel, ve kterém jsme na tom výborně po celou dobu naší analýzy. Na obrázku číslo 21 můžeme vidět, že se tento trend nezhoršil ani v roce 2023, který jsme zakončili s průměrnou mírou nezaměstnanosti 2,6 %. Pro rok 2024 se počítá s 2,8 % a pro rok 2025 s 2,7 %. Takto nízká míra nezaměstnanosti souvisí hlavně s nedostatkem pracovníků na trhu práce, díky čemuž míra nezaměstnanosti příliš nestoupala ani při propadu HDP v roce 2023.[30]

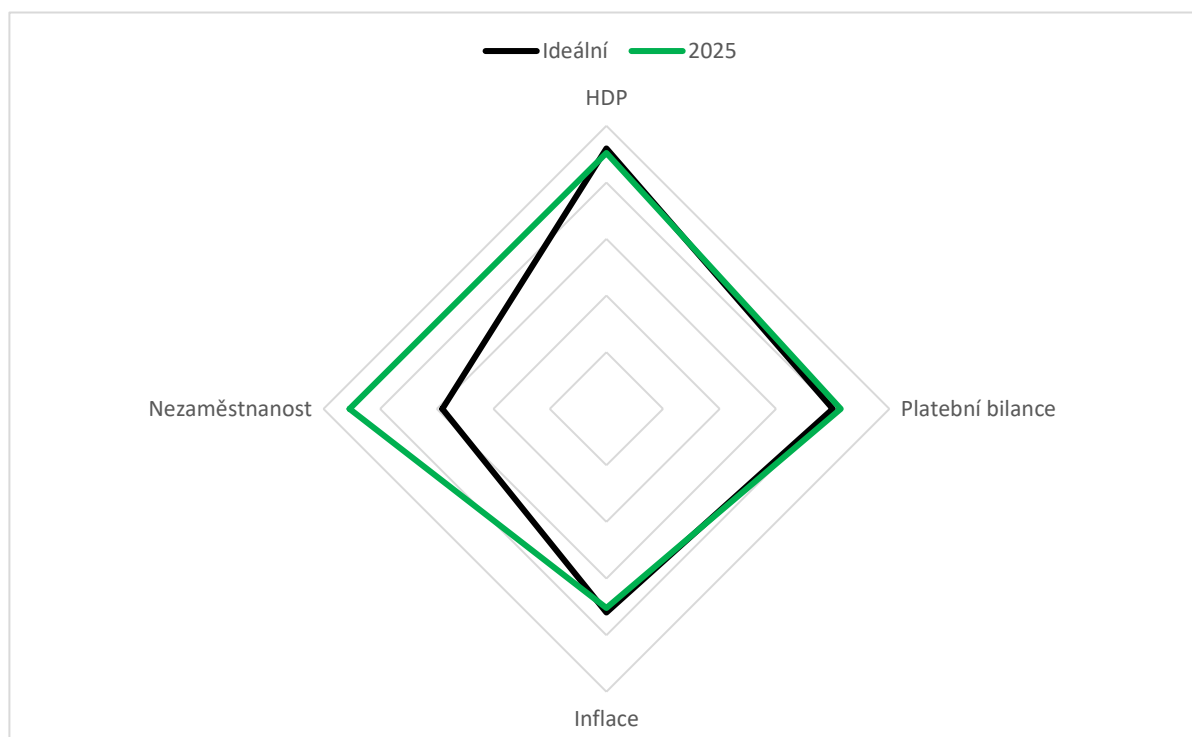

Obrázek 21: Aktuální a předpokládaný vývoj míry nezaměstnanosti v %

Zdroj: vlastní zpracování dle [30]

Posledním čtvrtým ukazatelem, na jehož aktuální a předpokládaný vývoj se podíváme je běžný účet platební bilance. V roce 2023 se nám podařilo dostat ze záporných čísel a běžný účet tak skončil v přebytku 0,4 % HDP. Za výrazným zlepšením oproti předchozímu roku je nižší odliv důchodů z investic v rámci prvotních důchodů a odeznívání cenových tlaků v průmyslu a energetice, díky kterým došlo k poklesu dovozu. V letech 2024 a 2025 by tento vývoj měl pokračovat a předpokládají se tak přebytky ve výši 0,6 a 0,7 % HDP.[30]

Na závěr této kapitoly se podíváme na to, jaké podmínky, co se týče národního hospodářství nás čekají v roce 2025. Mohli jsme vidět že rok 2023 byl pro nás velmi těžkým rokem, vzhledem k ekonomické recesi a vysoké inflaci. Naštěstí se situace zlepšuje a máme před sebou dobré vyhlídky. Na obrázku číslo 22. můžeme vidět, že v roce 2025 nás vlastně čekají skoro optimální podmínky, pokud bychom porovnali optimální magický čtyřúhelník s tím z roku 2025. Tři body magického čtyřúhelníku jsou víceméně na svém optimu a nezaměstnanost je na tom dokonce ještě lépe. Tento stav národního hospodářství by se tedy podle mého názoru měl pozitivně odrazit zpomalením rychlosti růstu zadlužení, minimálně by na něj však měl být pozitivně navázán státní rozpočet pro rok 2025.

Obrázek 22: Předpokládaný magický čtyřúhelník pro rok 2025

Zdroj: vlastní zpracování

5.1.2 Konsolidační balíček

V této subkapitole se podíváme na faktor rozpočtových rozhodnutí vlády, konkrétně si stručně představíme konsolidační balíček, který zásadním vlivem ovlivňuje vývoj státního a veřejného dluhu ČR. Cílem tohoto balíčku je snížit saldo sektoru vládních institucí pod horní 3 % hranici evropského deficitního pravidla. Konsolidační balíček lze dělit na dvě části, a to na opatření na straně výdajů a na opatření na straně příjmů. Celkem by tato opatření měla v letech 2024 a 2025 ušetřit státnímu rozpočtu 150,7 mld. Kč. Podíl jednotlivých opatření na ozdravném balíčku můžete vidět níže v tabulce číslo 2.[31]

Tabulka 2: Přehled opatření ozdravného balíčku a jejich dopadů na státní rozpočet (v mld. Kč)

	2024	2025	Celkem
Výdaje	62,5	15,9	78,4
Dotace	45,6	8,8	54,4
Provoz státu	6,1	5,1	11,2
Platy ve veřejném sektoru	9,9	0	9,9
Ostatní výdaje	1	2	3
Příjmy	35,2	37,1	72,3
Odvody z DPP	1,8	0,2	2
Úprava DPFO	1,7	0,9	2,6
Revize sazeb DPH	-2,1	-0,2	-2,3
Zvýšení DPPO	0	21,8	21,8
Zvýšení daně z hazardu	4,2	0	4,2
Zvýšení daně z lihu	0,5	0,6	1,1
Zavedení nemocenské	11,9	1,1	13
Zvýšení daně z nemovitých věcí	9	0,3	9,3
Ostatní příjmy	-0,3	-0,1	-0,4
Odvody OSVČ	3	4,5	7,5
Zvýšení daně z tabáku	3,2	2,8	6
Daňové výjimky	2,3	5,3	7,6
Celkem	97,7	53,0	150,7

Zdroj:[31]

Opatření na straně výdajů by celkem měla ušetřit 78,4 mld. Kč. Za rok 2024 se jedná o 62, 5 mld. Kč, pro rok 2025 je to již pouze 15,9 mld. Kč. Nejvíce by se mělo ušetřit na dotacích a to skoro 55 mld. Kč.

Konkrétně se jedná o tato opatření:

- snížení národních dotací,
- snížení provozních výdajů o 5 % na každém resortu,
- snížení objemu platů ve státní sféře,

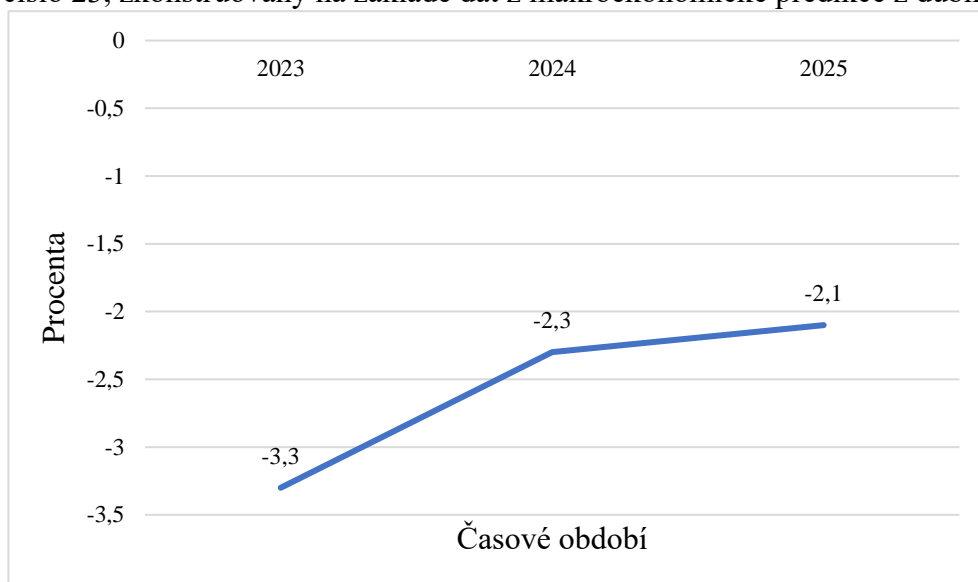
- snížení tempa růstu platů ústavních činitelů,
- změny v oblasti Fondu kulturních a sociálních potřeb,
- zrušení územních pracovišť finanční správy,
- změna podmínek vyplácení podpory v nezaměstnanosti,
- snížení státní podpory stavebního spoření u stávajících a nových smluv,
- úprava národního financování projektů EU,
- zrušení kolkových známek,
- integrace vymáhání pohledávek,
- zvýšení ceny dálniční známky a její pravidelná valorizace,
- náhrada platu při dočasné pracovní neschopnosti a její úhrada nově z limitu objemu prostředků na platy.[31]

Co se týče opatření na straně příjmů, tak ta by měla do státního rozpočtu přinést 72,3 mld. Kč, přičemž v roce 2024 by to mělo být 35,2 mld. a v roce 2025 37,1 mld. Kč. Nejvíce by pak mělo do státní kasy přinést navýšení sazby daně z příjmů právnických osob z 19 % na 21 % a to skoro 22 mld. Kč.

Konkrétně se jedná o tato opatření:

- zvýšení daně z příjmů právnických osob z 19 % na 21 %,
- zdanění příjmů z právnických osob u realizovaných kurzových operací,
- zvýšení sazby nemocenského pojištění pro zaměstnance,
- zvýšení daně z nemovitých věcí a ponechání 100 % výnosů daně obcím,
- úprava daně z nemovitých věcí u zemědělských pozemků,
- zrušení či omezení různých výjimek na daních,
- snížení slevy na dani na manželku,
- zrušení školkovného a slevy na dani na studenta,
- omezení či zrušení osvobození různých typů,
- zrušení či omezení odpočtů různých typů,
- úprava odvodové zátěže OSVČ,
- redukce sazeb DPH a snížení daně,
- zvýšení poplatků za dobývání nerostů,
- zvýšení daně z lihu,
- úpravy týkající se dohod o provedení práce,
- změny týkající se daně z hazardu,
- posun 23 % daně z příjmů f. osob z čtyřnásobku na trojnásobek průměrné mzdy.[31]

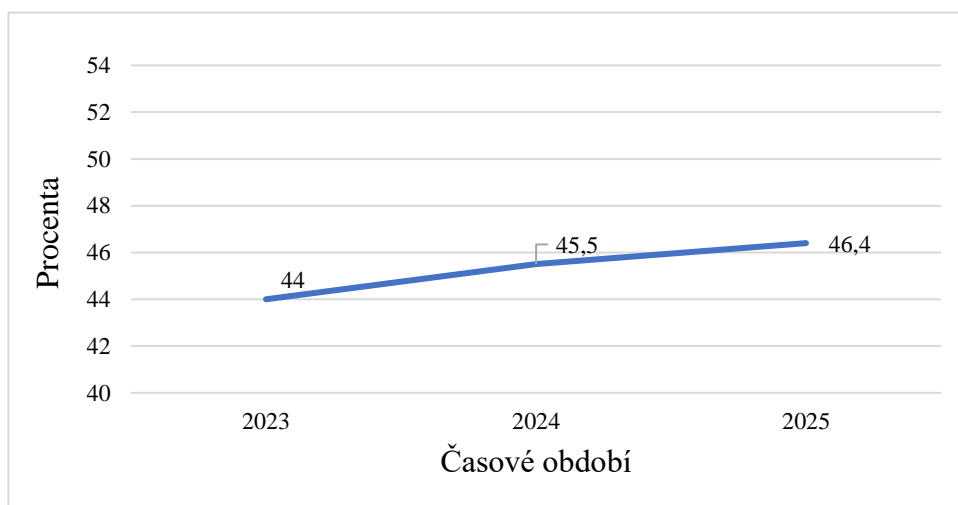
Na závěr této subkapitoly se podíváme na to, jak se nám v současné době daří plnit evropské deficitní pravidlo a pravidlo dluhové brzdy. Na základě výše uvedených opatření a vzhledem k očekávanému vývoji národního hospodářství bychom možná očekávali, že se nám tato pravidla bude dařit plnit. Je skutečně pravda, že se vládě nejspíše v letech 2024 a 2025 podaří splnit její cíl, a to dostat se pod 3 % hranici evropského deficitního pravidla, což potvrzuje obrázek číslo 23, zkonstruovaný na základě dat z makroekonomické predikce z dubna 2024.

Obrázek 23: Aktuální a předpokládaný vývoj evropského deficitního pravidla

Zdroj: vlastní zpracování dle [30]

K tomuto poklesu však bohužel nedojde v rámci poměru celkového dluhu vůči nominálnímu HDP, na obrázku číslo 24 můžeme vidět, že rok 2023 jsme sice zakončili s poklesem veřejného dluhu vůči HDP o 0,2 %, ale v roce 2024 se předpokládá opět růst tohoto zadlužení a to o 1,5 %, následující růstem o 0,9 % v roce 2025, kdy se dostaneme na poměr veřejného dluhu vůči HDP ve výši 46,4 %.

Obrázek 24: Aktuální a předpokládaný vývoj poměru veřejného dluhu a HDP

Zdroj: vlastní zpracování dle [30]

Neustálý růst zadlužení je velmi znepokojující, jelikož se stále více a více přibližujeme dluhové brzdi. Také musíme platit více za obsluhu státního dluhu, za rok 2023 činily čisté úrokové výdaje na obsluhu státního dluhu již 68 mld. Kč, o které úplně zbytečně přicházíme a nemůžeme je využít na důležitější věci. Navíc se v dalších letech dá očekávat další nárůst těchto výdajů. Z všeho výše uvedeného tedy vyplývá, že by konsolidační balíček měl být ještě většího rozsahu, aby mohl státní kase ušetřit více prostředků, tak aby zadlužení naší země už dále nerostlo.

5.2 Závěrečná doporučení

Z výše uvedených dat vyplývá, že konsolidační balíček je nedostatečný. Sice se nám díky němu nejspíše podaří splnit evropské deficitní pravidlo, přiblížení nárazu na dluhovou brzdu však nezabraňuje dostatečně. Proto si v následující subkapitole představíme to, jaká opatření by zpomalení rychlosti růstu mohla pomoci.

Na začátek je však potřeba si říct, kde vznikl hlavní problém toho, že se veřejné finance od roku 2020 nacházejí v takovém rozvratu. Jedním z důvodů jsou covidové uzavírky, kvůli kterým se prudce propadla ekonomika a kvůli kterým musel stát vyplácet ohromné sumy na různých kompenzacích. Otázkou je, zda všechny tyto uzavírky byly nezbytné. Dalším důvodem je populismus, kdy se politici snaží uplácat své voliče. Příklady je spousta, např. jednorázový příspěvek na rouškovné, či valorizace důchodů nad rámec zákona, anebo také zrušení superhrubé mzdy v době, kdy se nám to rozhodně nevyplatilo. V neposlední řadě má vliv na naše zadlužení také inflace a válka na Ukrajině, díky čemuž spousta věcí velmi zdražila, na myslím mám pak hlavně energie.

Jedním z opatření, která by mohla pomoci, by byl návrat ke zdanění příjmů z fyzických osob na úrovni z roku 2020, kdy ještě platila superhrubá mzda. Rozhodně by se však neměl vracet původní výpočet pomocí superhrubé mzdy, který je nesmyslný. Reforma by měla spočívat v úpravě sazeb, slev na dani, výše paušální daně a dalších parametrů, tak aby toto opatření nedopadlo na nízkopříjmové poplatníky. Dle ekonomické rady NERV by pak toto opatření mohlo do státního rozpočtu přinést více jak 100 mld. Kč.[32]

Konsolidační balíček by se však měl také zaměřit na stranu výdajů. Opatření, které by mohlo pomoci, je revize samospráv a výdajů na místní vlády. ČR je v EU totiž raritou co se do počtu a průměrné velikosti obcí týče (nejmenší průměrná velikost obce v EU), což znamená zvýšené náklady navázané na neefektivnost. Pomoci by pak mohlo spojování menších obcí do větších, při výrazné redukci počtu obcí do tisíce obyvatel by pak státní rozpočet mohl ušetřit každoročně zhruba 10 mld. Kč. Dalším opatřením, které by pomohlo zeštíhlit stát, je redukce počtu

policistů, kdy máme zhruba o 3000 policistů více než bychom potřebovali na udržení stávající výše kriminality, toto opatření by pak podle ekonomické rady NERV ušetřilo další 3 mld. Kč.[32]

Nejdůležitějším úkolem pro politiky je však vyřešit důchodovou reformu a to tak, že ani příští změny ve vládě nebudou mít na tuto důchodovou reformu žádný vliv. Vyřešení tohoto problému je naprosto zásadní, jelikož důchodový systém za rok 2023 skončil v rekordním deficitu a to 72,8 mld. Kč, tyto prostředky pak chybí na dalších místech, kde by byly rozhodně více potřeba.[22]

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zhodnotit vývoj a aktuální situaci v oblasti státního dluhu ČR, analyzovat hlavní faktory, které mají podstatný vliv na jeho výši a zhodnotit potenciální vývoj s ohledem na ekonomickou situaci ČR.

V první části práce jsem se zaměřil na charakteristiku rozpočtové soustavy, vzhledem k tomu, jaký vliv mají jednotlivé rozpočty této soustavy na celkové zadlužení, tak jsem se speciálně zaměřil hlavně na státní rozpočet a místní rozpočty. U obou skupin jsem pak podrobněji představil strukturu rozpočtu, a to odkud pocházejí jejich příjmy a jaké výdaje musejí hradit. Dále jsem se věnoval rozdílu mezi pojmy veřejný dluh a státní dluh poté jsem představil pravidla rozpočtové odpovědnosti, a to konkrétně zákon o rozpočtové odpovědnosti č. 23/2017 Sb., který reprezentuje rozpočtová pravidla na národní úrovni a také Pakt stability a růstu, který reprezentuje rozpočtová pravidla v rámci EU. Z těchto pravidel jsem si dále pro svou bakalářskou práci vybral podle mého názoru dvě nejdůležitější pravidla. Konkrétně národní pravidlo Dluhové brzy, které říká že celkový dluh veřejných institucí nesmí překročit více jak 55 % nominálního HDP a evropské deficitní pravidlo, které říká, že deficit sektoru vládních institucí nesmí být vyšší jak 3 % nominálního HDP.

Ve druhé části jsem ještě před samotnou analýzou vývoje zadlužení provedl analýzu vývoje národního hospodářství, které se zadlužením úzce souvisí. Konkrétně jsem analyzoval čtyři makroekonomické ukazatele z magického čtyřúhelníku a to HDP, míru nezaměstnanosti, míru inflace a saldo platební bilance. Za analyzované období jsem si zvolil období od roku 2018 do roku 2022, jelikož mě zajímalo, jaký vliv měla pandemie Covid 19 a válka na Ukrajině na vývoj národního hospodářství a míry zadlužení. Z analýzy jsem zjistil, že se ekonomice před příchodem pandemie dařilo, covidová opatření a příchod války na Ukrajině však bohužel znamenal zhoršení v rámci všech čtyř analyzovaných ukazatelů, kdy se v roce 2020 HDP propadlo dokonce o 5,52 %.

Toto zhoršení se následně projevilo i v rámci analýzy zadlužení, jelikož státní rozpočty začaly vykazovat rekordní schodky okolo 400 mld. Kč., které se následně odrazily v narůstající výši jak státního, tak ale i veřejného dluhu. Absolutní výše veřejného dluhu je na tom sice stále dobře ve srovnání s ostatními státy EU, co se týče rychlosti růstu zadlužení, tak jsme na tom ale nejhůře z celé unie a stále se tak více a více přibližujeme obávané dluhové brzdě. Evropské deficitní pravidlo se nám dokonce od roku 2020 plnit nedaří a jen díky aktivované únikové doložce jsme nemuseli přijmout nápravná opatření. Dále stoupají výdaje na obsluhu státního

dluhu, které tak navyšují už již tak vysoké mandatorní výdaje. Příčin těchto špatných výsledků je hned několik, a to špatný vývoj národního hospodářství v důsledku pandemie covid 19 a války na Ukrajině, ale také špatná rozpočtová rozhodnutí vlády, kdy se například v roce 2021 připravila o zhruba 50 miliard zrušením superhrubé mzdy. Dále také populismus, kdy se místo cílené pomoci rozdávají zbytečné jednorázové dávky jako rouškovné.

V poslední části mé práce jsem zkoumal aktuální stav a potenciální vývoj zadluženosti pro rok 2025, zároveň jsem zkoumal i hlavní faktory mající vliv na tento vývoj. Konkrétně dva hlavní faktory, a to vývoj národního hospodářství a faktor rozpočtová rozhodnutí vlády. V této analýze mi pomohla nejnovější makroekonomická predikce Ministerstva financí, dle které jsme, co se týče národního hospodářství z nejhoršího venku. ČNB se povedla zkrotit inflace, která by v roce 2024 měla být pod horním tolerančním pásmem 3 %, dále se očekává pozvolný růst HDP a zároveň se podařilo dostat ze záporných hodnot do kladných saldu platební bilance. Pro rok 2025 se dokonce očekávají téměř optimální hodnoty co se týče v porovnání s magickým čtyřúhelníkem, což by se teoreticky mělo pozitivně odrazit i ve státním rozpočtu pro tento rok.

Co se týče druhého faktoru, tak tady jsem zkoumal hlavně konsolidační balíček, který jsem nejdříve představil, abych na závěr mohl navrhnout opatření, která navrhoval NERV, ale součástí konsolidačního balíčku nejsou. Opatření bych přidával na základě makroekonomické predikce Ministerstva financí, dle které bych se nám sice v následujících letech mělo dařit plnit evropské deficitní pravidlo, ale zároveň se očekává že se stále budeme přibližovat dluhové brzdě, kdy v roce 2025 bychom se měli dostat na rekordní hodnotu 46,4 % co se týče poměru veřejného dluhu vůči nominálnímu HDP. Právě na základě tohoto stoupajícího zadlužení jsem došel k závěru, že konsolidační balíček by měl být úspornější. Konkrétní opatření, o která bych obohatil konsolidační balíček, je návrat k výši zdanění příjmů z fyzických osob na úroveň před zrušením superhrubé mzdy, dále spojování menších obcí a propuštění nadbytečných policistů. Vzhledem k významným deficitům důchodového systému v posledních letech, které mají velký vliv na zadluženost ČR, bude také velmi důležitá důchodová reforma.

Na závěr bych chtěl říct, že bychom zatím neměli rozhodně panikařit, jelikož náš veřejný dluh je na tom, co se týče ve srovnání s EU stále velmi dobře. To ale neznamená, že bychom dále měli být nezodpovědní ve fiskální politice, jelikož rychlost růstu zadlužení v posledních letech je velmi alarmující, a proto je potřeba začít dělat kroky, které tento růst zastaví.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] Ekonomika a finance II: Rozpočtová soustava. In: *Gymnázium Milevsko* [online]. 2012 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: http://gymnazium1.milevsko.cz/dokumenty/ekf2/sr/statni_rozp.html
- [2] ČERNOHORSKÝ, Jan. *Finance: od teorie k realitě: vybrané problémy*. Praha: Grada Publishing, 2020. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-2215-8.
- [3] JUREČKA, Václav a Martin MACHÁČEK. *Makroekonomie. 4.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2023. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-3635-3.
- [4] Státní rozpočet v kostce 2023. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2023-50699>
- [5] MAAYTOVÁ, Alena, František OCHRANA a Jan PAVEL. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5561-8.
- [6] Sociální pojištění v roce 2024. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/socialni-pojisteni>
- [7] OSVČ platí na penze méně než zaměstnanci. In: *Podnikatel* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.podnikatel.cz/clanky/osvc-plati-na-penze-mene-nez-zamestnanci-jenze-podnikatelu-je-take-mene/>
- [8] VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Makroekonomie I druhý díl: pro bakalářské studium*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2019. ISBN 978-80-7560-221-3.
- [9] PROVAZNÍKOVÁ, Romana. *Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe. 3.* aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-5608-0.
- [10] Evropský semestr přehled pravidel a dokumentů. Consilium [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/european-semester/european-semester-key-rules-and-documents/>
- [11] Pakt stability a růstu. In: *Zavedení eura* [online]. 2013 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/pakt-stability-a-rustu>
- [12] Vše o veřejných financích. In: *Národní rozpočtová rada* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.rozpocetovarada.cz/o-verejnych-financich/vse-o-verejnych-financich/>
- [13] Základy makroekonomie: Hospodářská politika státu. In: *Inovace VOV* [online]. 2018 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.vovcr.cz/odz/ekon/436/page19.html>
- [14] Výdaje na HDP, srovnatelné ceny roku 2015. In: *Český statistický úřad* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.presmsocas>
- [15] Inflace – druhy, definice, tabulky. In: *Český statistický úřad* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace
- [16] Veřejná databáze: Indexy spotřebitelských cen podle klasifikace ECOICOP. In: *Český statistický úřad* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CEN083A&skupId=2218&z=T&f=TABULKA&katalog=31779&pvo=CEN083A&evo=v2504 ! CEN-SPO-BAZIC2015-EM 1>

- [17] Veřejná databáze: Základní charakteristiky ekonomického postavení obyvatelstva ve věku 15 a více let. In: *Český statistický úřad* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM01-B&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-B&str=v467&u=v413> VUZEMI 97 19
- [18] Zpráva o vývoji platební bilance 2022: I. Vnější rovnováha České republiky. In: *Česká národní banka* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy-o-vyvoji-platebni-bilance/zprava_o_vyvoji_platebni_bilance_2022.pdf
- [19] Data Browser: Government deficit/surplus, debt and associated data. In: *Eurostat* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1_custom_6002351/default/table?lang=en
- [20] Struktura a vývoj státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>
- [21] Čisté výdaje na obsluhu státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/ciste-vydaje-na-obsluhu-statniho-dluhu>
- [22] Státní rozpočet v kostce 2024. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2024-55374>
- [23] Státní rozpočet v kostce 2019. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2019 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2019-34784>
- [24] Státní rozpočet v kostce 2020. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2020 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2020-38000>
- [25] Státní rozpočet v kostce 2021. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2021 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2021-41404>
- [26] Vývoj ekonomiky ČR 2020: 8. Státní rozpočet. In: *Český statistický úřad* [online]. 2021 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/125507847/320193-20q4a8.pdf/a1fd957f-0870-454b-ba34-97b72a0a7086?version=1.1>
- [27] Státní rozpočet v kostce 2022. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2022 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2022-47759>
- [28] Vývoj ekonomiky ČR 2021: 8. Státní rozpočet. In: *Český statistický úřad* [online]. 2022 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/143550781/32019321q4a8.pdf/a1104edf-4053-4d72-8690-21c0a37dba93?version=1.1>
- [29] Vývoj ekonomiky ČR 2022: 8. Státní rozpočet. In: *Český statistický úřad* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/164606736/32019322q4a8.pdf/5ffa8b3d-2e8d-4497-8965-6a7e58e8e320?version=1.1>

- [30] Makroekonomická predikce – duben 2024. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2024/makroekonomicka-predikce-duben-2024-55475>
- [31] Ozdravný balíček. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/ozdravny-balicek>
- [32] Návrhy NERV na snížení výdajů a zvýšení příjmů veřejných rozpočtů v ČR. In: *Vláda ČR* [online]. 2022 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/aktualne/Navrhy-NErv-na-snizeni-vydaju-a-zvyseni-prijmu.pdf>